

Nader **Bekeken**

**Koersvast
tussen de klippen door**

In dit nummer o.a.:

Ouderling, coach of herder

De Heer beschikt

Waarom naar de kerk?

De HEER van *outsiders*

*Zo spreekt God, de HEER,
die bijeenbrengt wie uit Israël verdreven waren:
Ik breng er nog meer bijeen dan al bijeengebracht zijn.*

(Jesaja 56,[1-]8)

pel, is het verband met de Heiland snel gelegd omdat het offer aan het kruis in deze offers zijn schaduw vooruit wierp.

Driemaal 'sabbat'

In de verzen 1-8 van Jesaja 56, waarmee deel III van Jesaja begint, valt driemaal het woord 'sabbat'. Er ligt een sterk accent op het vierde gebod. Gods volk in het algemeen maar ook degenen die specifiek worden genoemd, zijn gehouden de wekelijkse rustdag in acht te nemen en niet te ontwijken. Er is wel gesuggereerd dat de wijze van zeggen doet denken aan de situatie van de verbanning van Israël naar Babel. Zoals moslims in het Westen proberen zich als zodanig te profileren door hun kleding, konden de nakomelingen van Abraham dat doen door de zevende dag van de week te heiligen. Meer ter zake lijkt me dat God die mensen bijeenbrengt, begeert dat diezelfde mensen ook bijeenkomen. Hij verzamelt niet slechts individuen om zich heen, maar mensen die ook met elkaar genieten van het evangelie.

De tempel krijgt in vers 7 als naam 'Huis van gebed voor alle volken'. (Het is de tekst die Jezus later aanhaalt bij de tempelreiniging aan het eind van zijn bediening op aarde.) Een kerk is een gebedshuis. Doorgaans wordt dat woord gebruikt als verzamelnaam voor kerken, moskeeën en synagogen. Niemand heeft het over 'preekgebouwen' maar over 'bedehuizen'. Het woord 'moskee' is afgeleid van een Arabisch werkwoord dat 'neerknielen' betekent: je komt er in de eerste plaats om de salaat (het islamitische rituele gebed) te verrichten. 'Synagoge' betekent zo veel als 'plaats van samenkomst'. 'Kerk' is eigenlijk een verbasterd Grieks woord: 'kyriakè', 'van de Kyrios', 'van de Heer'. De kerk – niet het gebouw van hout of steen, maar de 'geestelijke tempel' waarover Petrus

De kerk, is dat wel iets voor mij? Hoor ik er wel bij, met mijn verleden, met mijn afwijkende seksuele gedachten? Missionaire aandacht voor moslims, heeft dat wel zin? Zitten ze op het evangelie te wachten?

Driemaal 'bijeengbrengen'

Jesaja 56:8 is maar een kort bijbelvers. In de Nieuwe Bijbelvertaling tellen we 22 woorden, in het Hebreeuws niet meer dan tien. En drie van de tien woorden zijn ook nog vormen van hetzelfde werkwoord, weer te geven met 'bijeengbrengen'. Er staat zoiets als 'die bijeengbrengt brengt meer dan de bijeengebrachten bijeen'. Het onderwerp is God, het 'lijdend voorwerp' de mensen van de kerk van alle tijden. Je kunt ook zeggen: de christelijke gemeente waar alles draait om de lijdende 'dienaar van de Heer', over wie de profeet

Jesaja in het tweede deel (hoofdstukken 40 - 55) zo prachtig orakelt. Het is niet te fantastisch om in Jesaja 56 te lezen wat in Zondag 21 van de Heidelbergse Catechismus staat, namelijk dat Jezus Christus zijn gemeente samenbrengt. Dat mag, omdat we het hoofdstuk lezen in de context van het bijbelboek waarin de heerlijkste profetieën staan over de komende Christus. En omdat het boek van de profeet Jesaja onderdeel uitmaakt van het ene Woord van God, waarin Jezus Christus van het begin tot het einde het stralend middelpunt is. Wanneer we in vers 7 lezen over offers op het altaar in de tem-

spreekt – is de samenkomst van Gods mensen om ‘de naam van de HEER aan te roepen’. God te aanbidden, samen, in de naam van Jezus. Het is het voornaamste van het ‘rechtvaardig handelen’: ‘de gerechtigheid’ van de kant van de mensen.

Driemaal ‘groot nieuws’

Er is nog iets dat opvalt aan het uiterlijk van de eerste verzen van Jesaja 56 en dat is dat het een speciale aankondiging behelst. ‘Dit zegt de HEER’, staat er tweemaal. En dan nog eens ‘zo spreekt God, de HEER’ – en in het laatste geval bezigt de boodschapper een uitdrukking die duidelijk maakt dat het om een heel bijzondere godsspraak gaat. Elk van de drie te onderscheiden delen van het boek Jesaja begint spectaculair. Na hoofdstuk 1 en 40 ook 56. Het klinkt als wanneer Johannes de Doper uitroept: ‘Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij.’ Of als het begin van de publieke prediking van onze Heer zelf: ‘Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij.’ Net zoets in Jesaja 56: ‘Handel rechtvaardig, handhaaf het recht; de redding die ik breng is nabij en weldra openbaar ik mijn gerechtigheid.’ Groot nieuws! God wil dat al zijn kinderen thuishouden. De profeet komt met een geschenk uit de hemel: de belofte dat de ballingschap haar tijd gehad heeft. Met de woorden van de (berijmde) Psalm 147: ‘Hij bouwt de stad, door Hem verkoren, het volk in ballingschap verloren brengt Hij er samen, heelt hun wonden, hoezeer hun harten zijn geschonden.’ De gerechtigheid van Gods kant is dat hij alle verloren zonen en dochters weer thuis wil hebben. Binnen de grenzen van zijn rijk. Dat is de ‘redding’ – het Hebreeuwse woord is etymologisch verwant aan de naam ‘Jezus’! – die in de hoge nood van Gods volk nabij is. Niet Gods straffende maar zijn réddende gerechtigheid waarover de apostel Paulus het heeft in Romeinen 1, die in het evangelie van Christus wordt geopenbaard.

Van drieërlei afkomst

Precies in dat bijbelgedeelte gaat het over ‘allen die geloven, Joden in de eer-

ste plaats, maar ook andere volken: beschaafde en niet beschaafde, geletterde en ongeletterde’. God wil al zijn kinderen bij elkaar hebben. Niet alleen het biologische nageslacht van Abraham. Maar met hen ook een ontelbaar aantal te adopteren kinderen, overal vandaan. Die ‘niet op natuurlijke wijze geboren zijn, niet uit lichamen verlangend of uit de wil van een man maar uit God’, zoals Johannes het in zijn machtige ouverture formuleert. Het is de manier waarop de HEER de wonden, geslagen door Israëls zonden, wil helen. Als de kinderen van Juda en Israël weer bijeenkomen, maakt God direct de oude belofte aan de aartsvader waar van een kinderschaar als strandkorrels, door mensen uit alle volken ‘te tellen als in Isrel ingelijfd’. Zo legt de apostel in Romeinen 9 het begin van Hosea 2 uit.

Mensen van drieërlei afkomst: van het tweestammenrijk, van het tienstammenrijk én van andere volken. Het moet vreemd geklonken hebben in oudtestamentische oren. Maar onder het Nieuwe Verbond werd het helemaal waargemaakt. Nee, niet dat nu in plááts van Abraham en zijn nakomelingen individuen zouden worden bijeengebracht zonder inachtneming van de bloedband. Het is net wat Petrus zegt: ‘Voor u geldt de belofte, évenals voor uw kinderen’ (in dat opzicht is niets veranderd) ‘en voor allen die weg zijn’ – en bij deze woorden moet de apostel wel aan Jesaja 57 hebben gedacht – ‘en die de Heer, onze God, tot zich roepen zal.’ Het zat er altijd al in. ‘De dienaar van de Heer’, dé nakomeling van Abraham, was ‘een licht voor de vólken’. ‘Mijn huis moet vol zijn’, zei Jezus. Op dat moment had hij ‘armen en kreupelen en blinden en verlamden’ op het oog. Hij zocht ook naar schapen buiten de stal die Hij wilde hoeden.

Drie categorieën

In Jesaja 56 heeft de profeet het over de Joden voor wie het eind van hun deportatietijd in zicht was. Allereerst aan hen is dit evangelie geadresseerd. Maar er zijn twee categorieën die separaat worden genoemd: ‘vreemdelingen’ en ‘eunuchen’. Net als later sommige Romeinse bezetters zijn er kennelijk men-

Nader Bekeken

- **Schriftlicht**
De HEER van outsiders 2
Marten de Vries
- **Kroniek**
Koersvast 5
Hans van der Jagt
- **Thema**
De ouderling, coach of herder? 10
Aryjan Hendriks
- **Column**
Professor Kamphuis liet mij niet koud 14
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
De Heer had dit zo beschikt... 15
Hans de Wolf
- **Waarom naar de kerk?**
Rust bij God 17
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Heilshistorische prediking wereldwijd 19
Jaap Vreugdenhil
- **Gemeentebreed**
Allemaal in de kring 22
Garnt Sander
- **Gelezen**
Ongemakkelijke teksten 24
Harm Boiten
- **Gedicht**
Kerkgang, Anne Schouten 26
Gert Slings
- **Persrevue**
De kritiek van Dalrymple op een sentimentele cultuur 27
Het wordt kouder in Nederland 30
Perry Storm

sen uit het volk van de Babylonische vijanden geweest die in de God van de Joden waren gaan geloven. Onder hen jongens en meisjes die een interreligieuze relatie met oosterlingen waren aangegaan, zie Ezechiël 47. In Jesaja 56 wordt in de grondtekst een minder gebruikelijk woord gebezigd, dat hen wel heel erg neerzet als *outsiders*, allochtonen. Deze proselieten hadden, wellicht niet ten onrechte, te vrezen dat ze bij terugkeer naar het Joodse land als tweederangs burgers zouden worden behandeld. Het is niet denkbeeldig als we denken aan wat de Moabitische Ruth overkwam die door haar schoonmoeder werd aangespoord om net als haar schoonzus te blijven bij haar eigen volk en goden.

Eunuchen zijn castraten, ontmanden, niet als echte man geboren dan wel bewust mismaakt. Niet om als contratenor te dienen in een kerkkoor (zoals nog niet zo lang geleden in Europa gebeurde) maar om als 'hovelings' of 'kamerling' te kunnen dienen in de harem van een vorst. Of voor straf, zoals niet lang geleden slachtoffers van Qadhâfi overkwam. Het gaat om mensen als Potifar (je kunt je de seksuele avances van mevrouw Potifar voorstellen toen ze de knappe Jozef om zich heen had), de opperschenker en -bakker van de farao. Of, uit het Nieuwe Testament, de hoge ambtenaar van de koningin van Ethiopië, die zich in Jeruzalem een Jesaja-boekrol had aangeschaft. Ze kunnen zowel van eigen of van vreemd volk zijn geweest. Je kunt je wel indenken dat ze meenden dat er voor hen geen toekomst was in het opnieuw beloofde land. Overigens, ook de Thora was niet erg positief over hen. In Deuteronomium 23 was bepaald dat 'mensen bij wie de zaadballen zijn geplet of het lid is afgesneden', niet mochten deelnemen aan de tempeldienst.

Drie hoofdstukken

Maar God heeft groot nieuws voor mensen die kansloos lijken in eigen of andermans ogen. De eerste woorden van Jesaja 56:4 werden eerder vertaald met 'de Here van de ontmanden'. (Nu staat er: 'Want dit zegt de Heer: De eunuch die...') Het klinkt als een vloek:

'Zo spreekt God, de Heer van mannen zonder ballen.' Ontmanden, bastaards mochten evengoed horen bij zijn volk als Ammonieten en Moabieten die in dezelfde passage in Mozes' voorschriften van de eredienst werden uitgesloten. Ruth uit Moab mocht niet alleen de compleet 'ont-mande' vrouw van Elimelech aan nageslacht helpen, ze mocht zelfs stammoeder van Jezus worden. Kinderlozen kregen 'iets beters dan zonen en dochters': broeders en zusters. Een onvergankelijke naam, niet omdat kinderen naar hen vernoemd zouden worden, maar omdat ze zelf zouden worden vernoemd naar de Zoon van God.

Dat het in Jesaja 53 over niemand minder gaat dan over onze Heer Jezus Christus is duidelijk uit Handelingen 8. Daar legde Filippus de castraat uit Noordoost-Afrika uit wie het schaap is dat naar de slacht werd geleid. Hij nam deze tekst uit de vierde profetie over de dienaar van de Heer als uitgangspunt om hem hét evangelie te verkondigen. De man was zwart maar hoefde niet blank te worden. Zonder teelballen werd de knecht van de kandake van Koesj gedoopt in de naam van de Zoon die hem meer waard was dan zeven of tien zonen voor zichzelf. Uiteraard heeft de man verder gelezen in zijn boekrol nadat Filippus uit beeld was geraakt. Denk je in wat hij tegenkwam drie hoofdstukken na 53. Hoofdstuk 54: 'Jubel, onvruchtbare vrouw, jij die nooit een kind hebt gebaard. (...) Want – zegt de Heer – de kinderen van deze verstoten vrouw zullen talrijker zijn dan die van de gehuwde.' Hoofdstuk 56: een complete verrassing: 'Laat de eunuch niet zeggen: "Ik ben maar een dorre boom."' En dan hoofdstuk 57: 'Vrede, vrede voor iedereen, ver weg of dichtbij.'

Geen apartheid

God brengt mensen bij elkaar. In Zondag 21 belijdt de kerk over zichzelf: 'Dat de Zoon van God uit het hele menselijke geslacht zich een gemeente (...) van het begin van de wereld tot aan het einde vergadert (...). Hij doet dit door zijn Geest en Woord in eenheid van het ware geloof. En ik geloof dat ik van deze

gemeente een levend lid ben en eeuwig blijven zal.' We lezen niets over categoriale gemeenten voor mensen van verschillende achtergrond of opleidingsniveau. Jezus houdt niet van apartheid. Gods ideaal is kennelijk niet dat pas later 'een onafzienbare menigte uit alle landen en volken, van elke stam en taal' God op de troon en het Lam in samenzang toezingt. God zag het in Babel al voor Zich. Eender laat de apostel zich uit over de kerk: 'Geen vreemdelingen of gasten meer, maar burgers, net als de heiligen, en huisgenoten van God.' En: 'Geen sprake van Grieken of Joden, besnedenen of onbesnedenen, barbaren, Skythen, slaven of vrijen, maar Christus alles in allen.' Al kwamen de Jodenchristenen ook in de minderheid. Al zou de GKV te X ook vooral uit niet-Nederlanders bestaan.

Wie dit artikel leest, mag Jesaja 56:8 ook op zichzelf betrekken. Wie hij of zij ook is. Wat er ook is gebeurd of gedaan door of met hem of haar. Wat ook al niet meer goed te maken is. Wat je burgerlijke staat ook moge zijn. Of je seksuele geaardheid. Zo spreekt God, de Heer van de ongehuwden, de kinderlozen, de transeksuelen, de homofielen, de pedofielen en 'normale' mensen met onreine gedachten en gevoelens: 'Wanneer je bereid bent om in eigen vlees te snijden en "rechtvaardig handelt", dan hoor je er ter wille van Jezus helemaal bij!' Jesaja geeft ons ook hoop en moed om missionair actief te blijven. Wij hoeven niet uit te maken of mensen geschikt zijn voor Gods koninkrijk. Zitten moslims niet op ons te wachten? Of ze het nu (willen) weten of niet, God zei bij monde van Jesaja al eeuwen voor Kerst dat mensen uit 'de kustlanden' uitzien naar het onderricht van zijn 'Knecht'.

Koersvast

In deze eerste kroniek van 2012 kijken we terug. We staan stil bij het overlijden van professor J. Kamphuis. JK, zoals oudere lezers hem kennen uit zijn ondertekening van de bijdragen die hij destijds in het blad *De Reformatie* schreef.

Vele jaren had hij invloed in het kerkelijke leven en de koers daarvan. In 1994 maakte hij deel uit van de stichting *Woord en Wereld*, die besloot om *Nader Bekeken* als maandblad uit te geven. Van ons blad was hij tot 1996 redacteur. Alle reden om hem dankbaar te gedenken.

Hoe te schrijven over professor Kamphuis? Het kan op veel manieren. Hij kan getekend worden als pastor en als polemicus. Noem je hem kerkhistoricus of dogmaticus? Teken je hem als man van het kerkrecht, noem je zijn bijdragen aan de gereformeerde politiek, of zijn confrontatie met dichters en schrijvers? Er is veel te zeggen. Daarom is er ook veel wat niet kan worden gezegd. Op markante wijze exploiteerde hij de gaven die de Heer van de kerk hem schonk. Hij deed dat in dienst van die

Prof. J. Kamphuis

Heer en voor zijn kerk. En hij deed het koersvast. Laat ik er iets van noemen.

Tussen de klippen door

Koersvast. Ik kies deze typering naar aanleiding van een referaat van JK uit 1985. Het is na te lezen in de bundel artikelen die in 1987 ter gelegenheid van

zijn afscheid als hoogleraar verscheen, onder de titel *Een uitgemaakte zaak*. Hij blikt daarin terug op de discussie over verkiezing en verbond die in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw in de Gereformeerde Kerken is gevoerd. Hij nam daar zelf aan deel, onder meer door zijn publicatie *Katholieke vastheid* uit 1955. De tijd van zijn leven bepaalde ook bij hem de strijd van zijn leven. Die discussie noemt hij 'één van de meest beheersende achtergronden'. Hij tekent die tijd als een 'Koers tussen de klippen door'.

Het algemene klimaat was er een van kritiek op de leer van de goddelijke verkiezing zoals de Dordtse Leerregels die belijden. In dat klimaat werd buiten de kerken van de Vrijmaking afstand van de Leerregels genomen door theologen als G.C. Berkouwer en H.N. Ridderbos. Binnen de kerken werd de kritiek op de leer van Dordt (niet openlijk, maar toch) door het blad *Opbouw* in de kaart gespeeld. Maar zowel buiten als binnen komt men erbij uit dat de goddelijke verkiezing geen besluit van eeuwigheid is.

De eeuwige verkiezing werd de geschiedenis in getrokken. Op dat punt groeide een overeenstemming 'tussen enerzijds dr. H.J. Jager c.s. en anderzijds H.N. Ridderbos en G.C. Berkouwer. En op de achtergrond daarvan staat niet de reformatorische leer van Verbond en verkiezing, maar een universalisme, dat de klem van de oproep tot geloof en bekering wegneemt. Dáár lag het punt, waar contact werd gevonden' (p. 112).

Kamphuis gaat tussen de klippen door van enerzijds de filosofische idee van een onbewogen God en anderzijds de gedachte van een veranderlijke God.

Men probeerde de spanning in de kuyperiaanse constructie over verkiezing en verbond te omzeilen door de verkiezing en verbond in elkaar te schuiven. Maar men strandde op de andere klip: De verkiezing van eeuwigheid valt weg. Maar daardoor kan Gods verbond niet langer een genadige beschikking van Gods kant zijn. 'Wie de verkiezing historiseert doet dat ook met de God van de verkiezing' (p. 114).

Hiermee biedt Kamphuis het kader van zijn bijdragen aan de toenmalige discussie. Hij wees een koers tussen beide klippen door. 'De werkelijke éénheid van de eeuwige Verkiezing en het Verbond der genade wordt niet in identificatie van deze twee gevonden, maar is te zoeken in de Zoon, in Jezus Christus, die in Gods eeuwig besluit van verkiezing tot Middelaar van het verbond is gesteld (DL I,7, vgl. 1 Petr. 1:20)' (p. 115). Zijn bijdragen waren koersvast waar het ging om verkiezing en verbond, om de genade die God in zijn verbond schenkt in Christus en de vastheid van Gods genade die gewaarborgd ligt in Christus.

De onveranderlijkheid van God vastgehouden

In het kader van genoemde discussies hield professor Kamphuis ook koers bij zijn verdediging tegen K. Barth en ds. G. Visee van de onveranderlijkheid van God. Die wordt beleden in artikel 1 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en in de Leerregels van Dordrecht (I, verwerping der dwalingen, 6). De

eerste (Barth) opponeerde tegen de onveranderlijkheid van God, alsof dat een filosofisch idee zou zijn van een onbewogen God. De tweede keerde zich tegen de gedachte dat de Schrift mensvormig over God zou spreken. Die kritiek van Visee maakte de Here – de Schrift kent immers het berouw van God – tot een veranderlijke God. Kamphuis gaat tussen de klippen door van enerzijds de filosofische idee van een onbewogen God en anderzijds de gedachte van een veranderlijke God. Hij kan dit doordat hij het verbond van de Here hierbij betreft. Hij laat zien dat het berouw van God betrekking heeft op zijn handelen in de geschiedenis. 'Hij gaat een wèg in deze wereld. Hij volgt een richting. Hij geeft een koers. Maar Hij gaat die weg als Bondsgod. Vóór Hij die weg ging lopen, heeft Hij de *belofte* van zijn zegen gegeven en de *dreiging* van Zijn vloek. Dat Bondswoord nu van zegen, dan wel vloek, dat is Hem altijd onberouwelijk. De ordeningen van het Verbond schuift Hij nooit terzijde. In het vasthouden *daaraan* is Hij onveranderlijk. Maar dáárom juist (en let nu op de samenhang van de Schriftuurlijke pre-

diking van 's Heren berouw en van zijn onberouwelijkheid...) als de Bondsbreuk is voleindigd, dan gaat Hij wel van *weg*, van *koers*, van *richting* veranderen naar het Hem ONberouwelijke woord van zijn dreiging' (*Katholieke Vastheid*, p. 121; de cursivering en de hoofdletters zijn accentueringen van JK). Het brengt hem aan het einde van zijn publicatie bij het bijbelse beeld van God als de Rots van Israël. Daarin openbaart Hij Zich als de Onveranderlijke 'maar dat wil dus niet zeggen dat Hij zich als de Onbewogene openbaart'. Want Hij gaat zijn beloften realiseren. Dat betekent dat Hij 'langs een bewogen weg openbaar zal worden als de Onveranderlijke van Israël, die zijn belofte niet verbreekt omdat Hij zichzelf niet verbreekt en niet verbreeken laat' (p. 195v).

Koersen op de oude lijn

In het voorgaande maakt Kamphuis onderscheid tussen de eeuwige verkiezing door de Here en het verbond dat Hij met mensen sluit. Hij zoekt daarmee zijn koers op een oude lijn. Ik denk hier aan de publicatie *Een eeuwig verbond* uit de jaren 80. Qua tijd van verschijnen past die niet binnen de jaren 50 en 60. Qua thema bespreekt het de dogmatische strijd van de Vrijmaking, dus vóór genoemde periode. Maar zakelijk is er een duidelijke continuïteit. Het boekje gaat over het verbond. De verticale en de horizontale lijnen op de voorkant van het boekje symboliseren dat het verbond eenzijdig is in het ontstaan – het is Gods eenzijdige beschikking. Vervolgens bestaat het verbond tweezijdig – de mens is geroepen en verplicht tot nieuwe gehoorzaamheid. Binnen die omslag bundelt Kamphuis twee bijdragen, over 'Om het recht van het verbond' en 'Leven in het verbond'.

Ik noem deze publicatie niet alleen omdat ze de moeite van het lezen nog steeds waard is. Maar het gaat me er nu om dat de continuïteit zichtbaar wordt tussen Kamphuis, de theologie van de Afscheiding en Calvijn. Verwijzend naar een brief uit 1880 van W.H. Gispén laat hij zien dat de theologie in de kerken van de Afscheiding zich steeds meer op Calvijn ging richten. 'De

theologische overtuiging wordt steeds sterker dat we in het Verbond hebben te doen met een historische werkelijkheid die duidelijk moet worden onderscheiden van Gods eeuwig besluit van de verkiezing. God heeft het Verbond in de tijd opgericht met de gelovigen en met hun kinderen. En God stelt ons in het verbond niet de vraag of wij tot de kring van de uitverkoeren behoren, maar of wij Jezus Christus, de Middelaar van het Verbond aanvaarden. En deze "vraag" is niet vrijblijvend. Het is Gods roeping. Hij roept tot het geloof in Christus, de "spiegel van onze verkiezing" (Calvijn). In deze weg realiseert Hij zijn eeuwig besluit van de verkiezing tot zaligheid' (p. 25v).

In de crisistijd ná de Vrijmaking zocht en vond Kamphuis, met het onderscheid tussen het verbond en de verkiezing, zijn koers langs oude lijnen van ver vóór de Vrijmaking. Deze lijnen zijn hem zeker ook door zijn directe leermeester K. Schilder aangereikt. En denk niet dat dit historisch bepaalde en dus stoffige dogmatiek is. In een toespraak op de bondsdag van de Bond van Gereformeerde Jongelingsverenigingen trekt prof. Kamphuis de lijn door naar de blijdschap die de verkiezing jongeren (!) mag geven (*Begrensde ruimte*, p. 123v).

Zo tekent Kamphuis ook de kerkhistorische betekenis van de Dordtse synode. Hij opponeert tegen de idee dat daar een nieuwe leer is ingevoerd die vreemd was aan de Nederlandse reformatie. Die zogenaamde 'Nederlandse reformatie' zou ouder zijn en vertegenwoordigd worden door mensen als Wessel Gansfort, Erasmus, Duifhuis, Hugo de Groot. Maar Dordrecht staat in continuïteit met Luther, Calvijn en Melancthon. Er kwam wel een nieuw belijdenisgeschrift, maar geen nieuwe belijdenis. En in zijn historische en dogmatische verdediging verheft Kamphuis zich tot een lofprijzing op God: Hij heeft in deze continuïteit 'zijn kerk in Nederland bewaard. Hij heeft in dit land de belijdenis van het geloof be-

waard, de belijdenis van het algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof. In de continuïteit van Dordrecht prijzen wij de wonderlijke kracht van Gods bewaerende hand over zijn volk' (*Begrensde ruimte*, p. 86). Zo concreet wist Kamphuis te spreken over de genade van de Here.

De Schrift: Gods Woord in en door mensenwoord

Laat ik ook de bijdrage noemen die professor Kamphuis leverde aan het bewaren van de heilige Schrift als het Woord van God. Een waardevolle bijdrage. Dan komt ook een zaak terug die hij al in 'Koers tussen de klippen door' signaleerde. Daar gaf hij aan dat het ineen schuiven van verkiezing en verbond weerloos maakt tegen de idee dat God en mens elkaars partner zijn (p. 114). Dat komt terug als hij in 1981 op een conferentie, belegd door de Evangelische Omroep, een analyse geeft van de 'Vooronderstellingen en uitgangspunten van de moderne Schriftkritiek'. Aanleiding voor deze conferentie was de verschijning in de (synodaal) Gereformeerde Kerken van het rapport *God met ons*, over de aard van het schriftgezag. Dat rapport noemt het schrift-

gezag 'relationeel' en maakt daarmee ruimte voor kritiek op de menselijke inbreng in de totstandkoming van de Schrift. Vanwege kritiek die Kamphuis daarop heeft, is het goed dat dit referaat nog steeds toegankelijk is in de artikelenbundel *Begrensde ruimte* die ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag verschenen is.

Ik herinner me de spanning tijdens die conferentie waar Kamphuis in aanwezigheid van de hervormde H. Berkhof kritiek leverde op diens afwijzing van Gods almacht.

Die belijdenis in het eerste artikel van het Apostolicum 'is de alleroudste, hier is ook de meest wezenlijke taal van de kerk', zegt Kamphuis (p. 41). Hij laat zien dat Berkhof kiest voor het gesloten wereldbeeld van de Verlichting. Geen God die van buiten deze wereld Zich in de wereld openbaart. Maar een God die in deze wereld als partner van de mens ruimte maakt door terug te treden. 'In de Godsleer zijn de beslissingen gevallen', concludeert Kamphuis met betrekking tot de aard van het schriftgezag (id.). Dat werkt zo uit dat de Schrift niet met Gods openbaring kan worden vereenzelvigd. De Schrift is de menselijke reactie op de openbaring. Er is daarom ruimte voor allerlei kritiek op wat aan menselijkheid de Schrift kenmerkt.

De heilige Schrift: het is de adem van de Almachtige.

Daartegen keert Kamphuis zich op grond van wat de Schrift over zichzelf getuigt. Met name is hier te noemen dat Paulus aan Timoteüs schrijft over 'elk van God *ingegeven* schriftwoord ...' Paulus zegt daarmee dat de Schrift geademd is door God. 'Sterker, indringender kan niet worden gezegd, dat we in de Schrift te doen hebben met het gesproken woord, met de adem van de Almachtige, waardoor zijn woorden zich vormen.' Kamphuis maakte dat concreet in de preek over dit woord van Paulus, waar-

mee hij mij in m'n eerste gemeente in het ambt bevestigde. Hij herinnerde eraan dat woorden ontstaan doordat onze adem langs onze stembanden gaat en klanken maakt. Zo concreet was voor hem de inspiratie van de heilige Schrift: het is de adem van de Almachtige. 'Het wonder blijft, dat wat waarachtig *mensenwoord* is en geheel *mensenwoord* blijft, tegelijk en geheel het Woord van de levende God is: zó groot is de kracht van de Geest, die in de Schriften spreekt en die eens boven de wateren zweefde' (*Begrensde ruimte*, p. 43).

Ook bij de Schrift zijn twee klippen te vermijden

Deze opvatting van de Schrift betekent een isolement voor de gereformeerde theologie. Maar Kamphuis is ervan overtuigd dat dit schriftgehoof metterdaad oecumenisch is. Zo kan hij spreken over 'Het gebruik van de Heilige Schrift in de wetenschap' (p. 49v).

Met dit schriftgehoof markeert Kamphuis het isolement naar twee kanten. Aan de ene zijde is er de klip van de grondslagformule van de Wereldraad van Kerken. Die spreekt wel over de Schrift, maar de samenvatting van Gods Woord staat voor elke interpretatie open. Ook die van de remonstranten is legitiem. De samenvatting ontsluit Gods Woord niet. Ze sluit het toe.

Dat ziet Kamphuis ook bij het grondmotief dat binnen de Wijsbegeerte der Wetsidee functioneert. Dat motief van 'schepping, zondeval en verlossing' zou de sleutel zijn die de betekenis van de Schrift onthult. Maar dan zijn het niet de Schriften zélf die de openbaring ontsluiten.

JK is van mening dat in deze beide vormen de Schrift in haar eigen spreken, in álles wat zij zegt, niet tot haar recht kan komen. De Schrift – héél de Schrift – wordt niet ontsloten maar gesloten.

Deze kritiek doet Kamphuis niet stranden op de andere klip: het fundamentalistische schriftgebruik. Het is verleidelijk om je daarmee in wetenschappelijke zaken sterk te maken. Je spreekt immers op grond van de *onfeil-*

bare Schrift. Maar er worden waarheden en teksten gebruikt zonder dat de eenheid van de Schrift tot haar recht komt. Het is geïsoleerd en fragmentarisch bijbelgebruik. Het doet de Schrift geweld aan. Het Woord is niet langer het Woord van de genade, het gewaad waarin de Christus, de Zoon van God, tot ons komt. Met dit laatste sluit

leermeester K. Schilder, en zelfstandig waar kritiek op hem nodig was.

Zijn aandacht ging uit naar de politieke bezinning. Kernachtig bepaalde hij vanuit het burgerschap van Filippenzen 3:20 onze politieke roeping: 'Het stadsrecht van boven normeert het staatsrecht beneden' (*Begrensde ruimte*, p. 320).

Een capitulatie voor moderne en modieuze trends is even gevaarlijk als een zich ingraven in gevestigde posities.

Kamphuis nadrukkelijk aan bij S. Greijdanus, getuige zijn lezenswaardige opstel over 'Het gereformeerde karakter van het "Schriftgehoof"' van prof. dr. S. Greijdanus (opgenomen in de bundel *Altijd met goed accoord*, p. 85). Deze kritiek vanuit het gereformeerde schriftgehoof op het fundamentalistisch schriftgebruik bepaalde mijns inziens ook de koers die Kamphuis voert opzichte van de evangelische beweging in ons land.

Koersbepaling op een breed terrein

Ik heb een paar aandachtsvelden genoemd. Telkens zie je Kamphuis positie kiezen en koers bepalen. Hij deed dat op een breed terrein.

Ik denk aan zijn kerkrechtelijke publicaties waarin hij opkwam voor de betekenis van het kerkverband tegenover een schadelijk independentisme (bijv. *Kerkelijke besluitvaardigheid* of 'Het kerkverband en Christus' bloed' in *Begrensde ruimte*). Te noemen is wat hij schreef over onder meer Afscheiding en Doleantie en de Vrijmaking. Waardevol zijn ook zijn *Signalen uit de kerkgeschiedenis*, colleges die hij in de jaren 70 in Korea gaf en de drie deeltjes *Verkenningen* uit de jaren 60.

Te denken is ook aan zijn dogmatische bezinning over de mens als beeld van God in Gods nieuwe schepping (*Uit verlies winst*) of zijn afscheidscollege over de Here Jezus Christus, écht God en écht mens, in het nieuw Jeruzalem (*Het Lam in het Nieuwe Jeruzalem*). Steeds treft zijn inzet om na te denken in overeenstemming met het geopenbaarde evangelie. In aansluiting bij zijn

Kamphuis confronteerde zich met het heersende nihilistische leefklimaat door het gesprek te zoeken met een dichter als Martinus Nijhoff en een schrijver als Maarten 't Hart. In dat klimaat gaf hij een antwoord op de secularisatie in het kleine, krachtige boekje *Godsvrucht, een kracht*. Daarin zet hij vanuit Gods Woord de 'eusebeia' – de godvrezendheid – tegenover de 'asebeia' – de goddeloosheid.

Voortdurend kiest Kamphuis zijn positie vanuit het spreken van de levende God. En daarin zocht hij de gemeenschap! Gegeven de kritiek op zijn polemiek is het goed om dat niet te vergeten! Niet voor niets verscheen een bundel met artikelen van zijn hand in 1973 onder de titel *Altijd met goed accoord*. De titel is ontleend aan de berijming die Petrus Datheen van Psalm 119:63 gaf. Kamphuis ziet daarin kernachtig de eensgezindheid in de gemeente samengevat. 'Geen eensgezindheid van partijgangers, maar van hen die de God van Abraham, Izaäk en Jakob vrezden. Eensgezindheid van bondgenoten vanwege het verbond dat in soevereine genade is opgericht met Abraham en zijn zaad. Daarom zongen we onze psalmen, ook deze psalm, in de gemeente sámen, kleinen zowel als groten (vgl. Ps. 115:13). Er is geen mooier gezicht dan een gemeente, die zo samen zingt over en binnen dit accoord.' Let op de tegenstelling: geen partijgangers maar allen die de Here vrezden!

Dan is er een diepe eenheid tussen dit voorwoord uit 1973 en de drie boekjes die twintig jaar later verschenen over *Judas hallel*, *Het hallel van de kinderen* en het *Een eeuwig hallel*. En die lijn loopt door alle publicaties. Het is om het even: beminnelijke pastor, des-

kundige professor, gedreven polemist, Kamphuis koos koers ter wille van de gemeenschap van *allen* die de Here vrezen. Gods volk, levend in Gods genadeverbond bij de Christus der Schriften, gekend uit het geopenbaarde Woord.

Koers houden in een tijd van verandering

Die lijn trekt hij ook in het openingsnummer van ons blad. Hij confronteert zich met de veranderingen die zich in de kerken voltrekken. Dat vindt hij iets om toe te juichen 'maar dan mag ook de vraag naar valide onderbouwing worden gesteld. (...) Een capitulatie voor moderne en modieuze trends is even gevaarlijk als een zich ingraven in gevestigde posities. De modieuze exclamatie laat het hart niet minder leeg dan star conservatisme. Oud en jong groeien dan uit elkaar. Toch is de belofte van de grote eensgezindheid tussen voorgaande en volgende generaties, tussen vaders en kinderen, kinderen en vaders het laatste woord van het Oude Verbond (Mal. 4:6)' (*Nader Bekeken*, jrg. 1, nr. 1, jan. 1994). Kamphuis ziet in die verandering opnieuw de christelijke vrijheid in geding: 'de gehoorzaamheid van het geloof

(...) De vrijheid van het gebonden zijn – maar dan aan de Schrift alleen, sola scriptura en aan Christus alleen – solus Christus. Een vrijheid die alléén beleefd wordt als we leren leven uit genade alleen, sola gratia. Naar deze vrijheid snakt onze generatie.' Maar dan moeten we wel het geduld hebben 'om nader te overwegen, nader te bekijken. Aan het vluchtig experiment gaat de kerk te gronde. Maar daartegenover helpt het niet de verworvenheden van vorige tijden te conserveren. Behoudzucht-als-levenshouding doet ons verkrampen en we missen eerder dan we denken de vrijheid die voorheen bron van vreugde èn van kracht was. Het vluchtige experiment wordt niet afgeweerd door een al te haastig antwoord.' En Kamphuis heeft deze hoop: 'Wellicht dat – Deo Volente – groeiende tegenstellingen verminderen of zelfs verdwijnen in een gemeenschappelijke koersbepaling: als de stroom zich diepere bedding graaft vindt de rivier haar eenheid.'

Hier komen verschillende zaken bijeen. Oog voor de tijd waarin je leeft. De afwijzing van conservatisme of behoudzucht die de vrijheid bedreigt! Maar wel: koersbepaling in de vrijheid die zich aan Gods Woord gebonden weet.

En: het zoeken van de *gemeenschap* met elkaar in het evangelie van de genade. Dat zag hij als de koers in een veranderende tijd.

We hebben JK leren kennen als markant en enthousiasmerend voorganger die steeds koerste op het evangelie van de genade. Daarin gesteund door zijn vrouw die op de achtergrond hem terzijde stond. Hij laat een theologische erfenis na, groter dan ik noemde. Het is nooit zo dat er alleen maar mooie erfstukken zijn. Ook zijn nalatenschap vraagt om kritische beoordeling. Hij was de eerste om klakkeloze bewondering af te wijzen. Wel mogen we dankbaar zijn voor deze voorganger. Moge, naar Spreuken 10:7, de herinnering aan hem tot zegen strekken!

Afgesloten 29 december 2011

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 per minuut)

De ouderling, coach of herder?

Thema
Aryjan Hendriks

Wat een ouderling in de gemeente heeft te doen, is vandaag niet meer vanzelfsprekend. Het blijkt dat daarover heel verschillende ideeën bestaan.

In het blad *Dienst* schreef collega Sietse Greving een lezenswaardig artikel, waarin hij de uitkomsten van een onderzoek weergeeft, dat hij in het kader van zijn masterstudie aan de TU in Kampen onder onze ouderlingen deed. Het ging hem daarbij met name om de vraag: hoe denken deze ouderlingen zelf over hun taak en speelt de missionaire opdracht van de gemeente daarin een rol?

De uitkomst van Grevings onderzoek vond ik nogal zorgelijk. Allereerst doordat er 'over de hele linie' geen eenstemmigheid is over 'het profiel dat de ouderling zou moeten hebben'. Er wordt heel verschillend gekeken naar wat hij te doen heeft. Greving moet constateren: '... de ambtsopvatting van de GKv-ouderling is behoorlijk in beweging. Hoe hij zelf naar zijn taak kijkt en wat hij in de praktijk doet, wijken nogal af van wat er normatief over beschreven is. Met andere woorden, het werkelijke profiel lijkt nauwelijks op het papieren profiel.'

Greving komt er dan ook toe 'een grondige herziening van het bevestigingsformulier' te bepleiten.

Ronduit ontdekkend

Het blijkt dat ouderlingen vandaag liever niet hun bijzondere positie willen benadrukken. Ze beschouwen zich als deel van de gemeente en willen graag *naast* de gemeenteleden staan en het werk *met* hen doen. Dat zij ook over Gods kudde te waken hebben, is iets dat hun minder aanspreekt. Greving moet erkennen: 'De oorspronkelijke kernfunctie van de ouderling, "heiliging", staat onder sterke druk.' Was het huisbezoek eeuwenlang sterk gekoppeld aan de heilige viering van het avondmaal, die band is steeds meer losgeraakt.

Het is ronduit ontdekkend wanneer de auteur schrijft: 'De vraag is of die opzichtfunctie in de huidige ambtspraktijk nog wel functioneert. De metaforen "kwaliteitscontroleur" en "heilighheidsbewaker" werden door de onderzochte ouderlingen sterk afgewezen, met als motivering dat de kwaliteit van het geloofsleven niet mag, niet kan, niet hoeft gepeild te worden.' Greving tekent erbij aan dat dit de vraag doet rijzen 'naar de plek van

heiliging in de vrijgemaakte spiritualiteit en naar wat er nog over is van de oorspronkelijke kerndimensie van het ouderlingenambt: het opzicht'.

Tekenend voor deze ontwikkeling is dat uit de metaforen die Greving voorlegde, het meest gekozen werd voor die van *speler-coach*, al werd die van 'de herder' die waakt en verzorgt en die zo'n groot stempel drukt op het bevestigingsformulier, bepaald niet afgewezen. Toch wordt – desondanks – het *activeren* van de gemeente door de ouderlingen als hun belangrijkste taak gezien. De herdersmetafoor roept in hun beleving toch te veel het beeld op van een onmondige gemeente, die nauwelijks ruimte biedt voor concepten als de diaconale of pastorale gemeente. Greving schrijft dan ook: 'Dat roept de vraag op: past het wel bij onze tijd om het werk van een ouderling zo te bestempelen als herderswerk?'

Wakker worden

Verdienstelijk is dat Greving met zijn onderzoek aan het licht brengt wat blijkbare al enige tijd aan de gang is in onze kerken. Het zijn niet 'jonge broekjes' in het ambt, die hij bevraagd heeft. Het blijkt om ouderlingen te gaan die al ruime ervaring hebben en

dat maakt de zaak nog zorgelijker. Al deze ouderlingen hebben 'ja' gezegd op het bevestigingsformulier en op de taken die daarin genoemd worden, om over artikel 30 NGB en de artikelen 21 en 54 KO nu maar te zwijgen. Wanneer ouderlingen zich meer thuis voelen bij de metafoor van speler-coach dan bij die van herder en we met Greving moeten constateren dat wat zij doen, in de praktijk 'nogal wat afwijkt van wat er normatief over beschreven is' (het bevestigingsformulier!), dan moeten de kerken(raden) wakker worden en zich de vraag stellen:

Nemen wij wat eeuwenlang in het bevestigingsformulier uit en naar de Schrift over de taak van de ouderling is gezegd, nog serieus? Is het verantwoord dat er zich een praktijk ontwikkelt die afwijkt van wat de kerken te bevestigen broeders voorhouden? Kunnen we ons stilhouden na wat het onderzoek van Greving zo ontdekkend in kaart brengt? Gaat het goed wanneer de eeuwenlange 'kernfunctie' van de ouderling: het *opzicht*, op de tocht komt te staan?

Herdermetafoor in de Schrift

Je kunt over de *manier waarop* ouderlingen vandaag hun werk moeten doen, best met nieuwe suggesties komen. We leven niet meer in de tijd van Bucer en Calvijn, die de praktijk in onze kerken niet weinig hebben gestempeld. Maar over de wezenlijke taak van de ouderling kan mijns inziens – wanneer we luisteren naar de Schrift – weinig verschil van mening bestaan.

Paulus en Barnabas wijzen 'in elke gemeente' oudsten aan (Hand. 14:23). Zij blijken later een college te vormen (1 Tim. 4:14). Zij moeten 'geschikt zijn om te leren' (1 Tim. 3:2) en 'leiding' kunnen geven (1 Tim. 3:5). Zij dienen in staat te zijn 'anderen met heilzaam onderricht te bemoedigen en dwarsliggers terecht te wijzen' (Tit. 1:9). Als 'herders' hebben zij voor de hele kudde te zorgen (Hand. 20:28). Ze zijn dan ook 'opziener' van Gods gemeente (Hand. 20:28).

Ik vind het treffend dat het woordje 'opziener' in de NBV in Handelingen 20:28 gebleven is, terwijl het voor moderne mensen de bijklank heeft van

'opzichter', 'controleur'. Die bijklank deugt voor geen meter. Want 'opziener' en 'opzicht' heeft nu juist in het Nieuwe Testament een specifiek *pastorale* kleur: de kleur van wat de trouwe herder volgens Ezechiël 34 doet, en die je terugziet in de gelijkenis van het verloren schaap (Mat. 18:12v). Opzien is pastoraal *omzien* naar de schapen van Christus' kudde.

Hoezeer juist de *herder*metafoor het ouderlingenambt typeert, horen we als Petrus zijn mede-oudsten maant: 'Hoed Gods kudde waarvoor u verantwoordelijkheid hebt, houd goed toezicht ...' (1 Petr. 5:2). De Griekse tekst

Het woord 'opziener' heeft voor moderne mensen de bijklank van 'opzichter', 'controleur'. Die bijklank deugt voor geen meter.

wettigt zelfs de vertaling: 'Hoed Gods kudde door goed toezicht te houden.' Het weiden van Gods schapen voltrekt zich met name door op ze toe te zien, door ze steeds weer bij wat de Here zegt, te houden.

We mogen de taak van de ouderlingen dan ook niet versmallen tot het *activeren* van de gemeente. Hij is meer dan een 'speler-coach'! Zeker, hij heeft de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon (Ef. 4:12). Maar ten onrechte denken velen vandaag dat dit het wezenlijke is van wat ouderlingen hebben te doen. Het is een belangrijk *aspect* van hun werk, maar niet datgene wat de ouderling volgens het Nieuwe Testament typeert. Dat is toch echt het 'opziener-zijn', waarbij het treffend is hoezeer de benaming 'oudste' en 'opziener' *synoniem* in het Nieuwe Testament wordt gebruikt voor dezelfde broeders (vgl. Hand. 20:17: 'de oudsten' met Hand. 20:28: 'de opziener'; 1 Tim. 3: 2: 'een opziener' met 1 Tim. 5: 17: 'oudsten').

Herder in de huizen

Eeuwenlang is het *huisbezoek* middel bij uitstek geweest om het 'opzicht' over de gemeente uit te oefenen. Ouderlingen gaan de huizen in om de gemeentelieden persoonlijk te ontmoeten en komen daar waar hun leven geleefd wordt. De historische achtergrond is de vervanging van de roomse biecht. Niet

in de biechtstoel voltrekt zich de pastorale zorg, maar in het gesprek in de huizen. Het is met name *Calvijn* geweest die het huisbezoek zo introduceerde. Niet de gemeentelieden gaan daarbij naar de herder (de biecht), maar de herders komen naar de gemeentelieden toe krachtens hun opdracht Gods kudde te hoeden.

Daarbij is het in het voetspoor van Calvijn, dat het huisbezoek met name in het teken staat van de waardige viering van *het avondmaal*.² Door middel van het huisbezoek waken de ouderlingen over de heiligheid van Christus' tafel. Hoezeer het avondmaal op het huisbe-

zoek in zicht is, horen we in wat de nationale synode van Dordrecht 1578 voorschreef: 'Voor het Auontmael sullen de Dienaers ende Ouderlinghen de lidtmaten der kercke besoecken, voornemelijk de swackste, ende de ghene diet meest van doene hebben. Op datse, soo vele in hen is, met leeren vermaenen troosten ende opgheresen swaricheden neder te legghen de Ghemeynte tot dese hooghwerdighe handelinghe recht bereyde'.³

Helaas is die koppeling van huisbezoek en avondmaal bij de herziening van de Dordtse Kerkenordering door onze Generale Synode van Groningen-Zuid 1978 verbroken, doordat ze de woorden 'zo voor als na het avondmaal' uit artikel 23 van de DKO schraptte. Ik was er zelf bij en verzette mij tevergeefs daartegen. Het is waar dat het huisbezoek meer omvat dan de vraag: kunt u avondmaal vieren? Heel het leven met de Here dient er ter sprake te komen. Maar het avondmaal staat wel *in het hart* van het gemeentelijk leven. Juist daar wordt zichtbaar wat de gemeente is en behoort te zijn: een volk dat leeft uit Christus en Hem eert als Degene bij wie alles voor dit leven en de toekomst te zoeken en te vinden is.

Verbazende motivering

Ik begrijp dan ook niet dat de metafoor 'heiligheidsbewaker' door de door Gre-

ving ondervraagde ouderlingen 'sterk' werd afgewezen met de *motivering* 'dat de kwaliteit van het geloofsleven niet mag, niet kan, niet hoeft gepeild te worden'. Misschien roept die metafoor nare bijgedachten op en was ze te prikkelend. Maar bij de *motivering* heb ik mijn ogen uitgewreven. Ik heb altijd gedacht dat ouderlingen op huisbezoek gaan juist om 'te waken over uw zielen' (Heb. 13:17, vert. 1951). En dat zij dienen te peilen hoe het er met het leven in het geloof voorstaat. Er kan inderdaad van alles en nog wat ter sprake komen, maar een *diepteboring* zal daarbij niet mogen ontbreken. De ouderlingen moeten gewaarworden of er inderdaad 'vreze des HEREN' is en of men oprecht Hem dient.

Als het klassieke grote avondmaalsformulier al oproept tot geloofsonderzoek (ieder moet bij zichzelf nagaan of hij de vaste belofte van God gelooft), zouden de *opzieners/herders* dan daarover niet moeten spreken en geen verantwoordelijkheid rond 'het geloofsleven' hebben?

Nogmaals, het mooie en het extra van het huisbezoek is dat meer dan in de prediking het persoonlijke wel en wee, de eigen situatie, vragen en moeiten aan de orde kunnen komen.

Maar de waardige viering van het avondmaal zal daarbij niet in het vergeetboek mogen raken. Zij dient mijns inziens steeds op de achtergrond mee te blijven spelen. Want de toewijding van het leven aan de Here manifesteert zich allereerst en allermeeft in het *gelovig* eten van het brood en drinken van de beker!

Het huisbezoek draagt een *ambtelijk* karakter. Het is anders dan een ontmoeting van broeders met broeders en zusters, anders dan een intiem gesprek dat je ook wel met andere gemeentelieden kunt hebben. Op het huisbezoek ontmoet je broeders die heel bijzonder door *Christus* geroepen zijn om naar

je om te zien en pastoraal opzicht over je hebben. Zij hebben in het bijzonder de opdracht om je in alles te houden bij het Woord van de Here, om je te leiden, te vermanen, te vertroosten en te versterken. Op huisbezoek zijn zij er dan ook om hun *herderschap* concreet gestalte te geven.

Op de leer zitten

Het trof mij dat uit het relaas van Greving nergens blijkt dat ouderlingen ook 'op de leer zitten', zoals onze gereformeerde vaders graag zeiden.

Hun opzicht beperkt zich namelijk niet tot het leven van de broeders en zusters met de Here. Als derde taak van de ouderlingen noemt het bevestigingsformulier: de ouderlingen zien toe op de leer en het leven van *de dienaren des Woords*.

Ook hier zie je dat de voorkeur om de ouderling te zien als 'speler-coach' niet toereikend is. De ouderling heeft ook de taak de wacht te betrekken bij de kansel.

Het formulier verwijst naar Handelingen 20:28v, waar Paulus de oudsten van Efeze op het hart bindt: 'Ik weet dat er na mijn vertrek woeste wolven bij u zullen binnendringen, die de kudde niet zullen ontzien. Uit uw eigen kring zullen mensen voortkomen die de waarheid verdraaien om de leerlingen voor zich te winnen. Wees daarom waakzaam ...'

De ouderlingen zijn ook daarin 'opzieners/herders' dat zij Gods kudde bewaren bij de zuiverheid van de leer. Zij dragen verantwoordelijkheid voor wat er op de preekstoel verkondigd wordt.

De dominee heeft 'regelrecht de waarheid te verkondigen' (2 Tim. 2:15), hij moet 'de heilzame woorden van onze Heer Jezus Christus onderwijzen' (1 Tim. 6:3), daarbij dient hij het voorbeeld te geven met goede daden en zijn leer moet 'zuiver en waardig zijn' (Tit. 2:7). De ouderlingen hebben erop toe te zien volgens het formulier dat geen dwaalleer wordt verkondigd en de gemeente in elk opzicht wordt gebouwd.

Die taak vervullen de ouderlingen ook in onze kerkdiensten. Zij luisteren niet slechts als gemeentelieden naar de prediking, zij luisteren ook als *wachters* rond de preekstoel. Ze zitten er ook als *opzieners*. Want zij dragen verantwoordelijkheid voor de prediking. Een verantwoordelijkheid die met zich meebrengt dat het *gesprek* over de prediking niet op de agenda van de kerkenraad mag ontbreken!

De heiligheid van de gemeente

Greving constateert op grond van zijn onderzoek: de ouderling 'heeft weinig besef van de heiligheid van de gemeente'. Dat doet volgens hem vragen rijzen 'naar de plek van heiliging in

de vrijgemaakte spiritualiteit en naar wat er nog over is van de oorspronkelijke kerndimensie van het ouderlingenambt: het opzicht’.

Ook deze evaluatie geeft mij zorg. Zeker nu in sommige gemeenten al meer ‘huiskringen’ de pastorale zorg krijgen toevertrouwd. Ik weet dat het soms een noodsprong is omdat vacatures niet vervuld kunnen worden. Maar het moet een noodsprong blijven! Hoeveel het Nieuwe Testament ook zegt over het *ouderlinge* pastoraat (vgl. bijv. Mat. 18:15v; 1 Tess. 5:14v; Heb. 3:12v), staande blijft dat Christus ook broeders geeft die in het bijzonder op heel de gemeente hebben toe te zien en zorg voor haar dragen. Blijkbaar wist Hij wel dat het ouderling op elkaar toezien niet genoeg is om zijn gemeente heilig te houden.

Ouderlingen luisteren ook als wachters rond de preekstoel: ze zitten er als opzieners.

Ik zeg geen kwaad woord over ‘huiskringen’. Hier en daar functioneren ze echt als nieuwe vorm voor het ‘met elkaar’ dat zo typerend is voor Christus’ kerk.⁴ Maar ze kunnen de verantwoordelijkheid van de oudsten voor de heiligheid van de gemeente niet vervangen!

Greving ziet mijns inziens terecht een link tussen het op de achtergrond raken van de ‘kerndimensie’ van het ouderlingenambt, het opzicht, en het besef van de *heiligheid* van de gemeente. We praten zo druk over haar missionaire taak en haar zichtbaarheid in de buurt, dat we misschien aan het vergeten zijn dat de gemeente allereerst *heilig* behoort te zijn: aan God toegewijd en niet van de wereld. Dat heilig zijn is allereerst Gods geschenk. Hij heiligt zijn volk (Lev. 20:8; 22:32). Het is door de Geest van God dat de Korintiërs geheiligd zijn (1 Kor. 6:11; vgl. 2 Tess. 2:13). De gemeente mag gezien worden als ‘de geheiligden in Christus Jezus’ (1 Kor. 1:2) en is een heilige natie (1 Petr. 2:9). Maar wat een gave is, is tegelijk ook een *opgave* (Lev. 11:45; Rom. 6:19). De gemeente heeft nu ook ‘een heilig leven te leiden’ (Heb. 12:14), ‘een leven te leiden dat in alle opzichten heilig is’

(1 Petr. 1:15) en de wereld ‘niet lief te hebben’ (1 Joh. 2:15).

Juist hier heeft van oudsher de ouderling een taak in onderwijzen, versterken, terechtwijzen en als het nodig is, het toesluiten en uitsluiten!

Ad rem

Greving’s onderzoek wil vooral bijdragen aan de *missionaire* taak van de ouderling. Hoe stimuleert hij dat de gemeente zich richt op ‘hen die buiten zijn’? En wat doet de ouderling zelf aan ‘getuigen’? In de DKO stond nog dat zijn ambt mede is ‘ook anderen tot de christelijke religie te vermanen’. Historisch ging dat terug op de plaats die de Gereformeerde Kerk had in de Republiek: zij was de volkskerk waarbij iedere burger zich diende aan te sluiten. In onze hui-

dige kerkorde vind je dat niet meer terug. Artikel 21 ziet de ouderling echt als de herder van de *gemeente* en wijst aan wat hij als zodanig heeft te doen.

Ik denk dat dit terecht is. Zo vinden we hem ook in het Nieuwe Testament. De gemeente heeft zeker een missionaire taak (vgl. bijv. Kol. 4:5-6; 1 Petr. 3:15). Die heeft de ouderling haar op het hart te binden en te stimuleren. Maar nergens lees ik dat hij ook *als oudste* een taak heeft jegens hen die buiten zijn.

Mijns inziens overvraag je de broeders, wanneer zij ook nog expliciet missionair bezig moeten zijn. Het is voor velen al een heel karwei de vereiste bezoeken af te leggen, naast hun drukke dagelijkse arbeid, om over het vergaderwerk nu maar te zwijgen. Ik hoor nogal eens klagen over spaarzaam bezoek en zelfs over huisbezoek dat niet jaarlijks gebracht wordt.

Laten wij de ouderlingen maar opzieners/herders van de *gemeente* laten zijn, dan hebben ze hun handen al vol!

Het onderzoek van ds. Greving is ad rem in die zin dat het blijkbaar tijd wordt om de ouderling opnieuw bij zijn *ambt* te bepalen, al wil ik niet graag te kortdoen aan wat er – ondanks de ontdekkende reacties op Greving’s vragen

– aan pastorale zorg door ouderlingen wordt gedaan. Een enquête blijft een enquête met haar vraagstellingen en beperkingen.

Dat neemt niet weg dat ik van harte instem met de conclusie van Soon Gil Huh: ‘Meer dan ooit hebben de kerken (...) er behoefte aan, dat het ambt van ouderling ernstig en met alle kracht wordt waargenomen.’⁵

Noten

- 1 Zie Sietse Greving, ‘Ouderling, wie ben je?’, in: *Dienst*, jrg. 59 nr. 3, p. 107v.
- 2 Breder hierover A.N. Hendriks, ‘Huisbezoek en avondmaal’, in: *In de school van Christus. Populair-theologische bijdragen*, Kampen, 1995, p. 35v.
- 3 P. Biesterveld en H.H. Kuyper, *Kerkelijk handboekje*, Kampen, 1905, p. 115v.
- 4 Vgl. J.P. Versteeg, *Oog voor elkaar. Het gebruik van het woord ‘elkaar’ in het Nieuwe Testament met betrekking tot de ouderlinge verhoudingen binnen de gemeente*, Kampen, 1979.
- 5 Soon Gil Huh, *Presbyter in volle rechten*, Groningen, 1972, p. 188. Met dit proefschrift promoveerde deze Koreaanse predikant aan onze (toen nog) Theologische Hogeschool te Kampen bij professor J. Kamphuis.

Professor Kamphuis liet mij niet koud

Column
Gijs Zomer

Het is een trieste dag. De regen klettert tegen de ramen, de wind giert om het huis. Donker genoeg zou je zeggen. Toch heb ik de neiging om de gordijnen dicht te trekken en m'n afspraken af te zeggen. Ik bel mijn vrouw, ze werkt in het ziekenhuis. Ik vertel haar dat professor Kamphuis is overleden. Haar collega's vragen haar: wat is er gebeurd? Ze vertelt dat het gaat om een voor mij geliefde professor. Ze kijken haar wat vragend aan. Je ziet ze denken: hoelang is het geleden dat je man student was?

Professor Kamphuis was meer dan een leraar voor de klas. Hij kon als jij je koffie dronk in de recreatiezaal, opeens naast je zitten. En dan deed hij meer dan beleefd, vragen naar je welstand. Je had een heus gesprek met hem. Zijn colleges waren een belevenis en voor zijn tentamens hoefde niemand bang te zijn. Hij nam daarvoor ruim de tijd en gaf je prompt een privaatcollege. Je was welkom bij hem thuis om samen naar Nederland-Duitsland te kijken en je genoot van zijn onverholven commentaar. En hij vond het jammer als de studenten voor hun toen nog maandenlange collegevrije periode de stad uit waren. Dan kan ik me best wat eenzaam voelen, zei hij, terwijl we in de hal van zijn huis stonden. En hij keek daarbij door de glas-in-loodramen. Dit is ook niet echt een stad, zei hij, na mijn emeritaat verlaat ik Kampen, en dan hoop ik op een stad met allure. Middelburg of zo. En zie, het werd Ommen...

Hij preekte op de zondag van de week van mijn examens. En het was een prachtpreek over het slot van Romeinen 8. Maar ik was wat nukkig. Hoe kan hij nu zo mooi preken, dacht ik, om mij komende week flink door te zagen. Ik zag ertegenop. Het examen toen was nog een veel-urig gebeuren, een heuse ondervraging door alle hooggeachte professoren. Het ging er ook formeel aan toe. De student ver-

scheen in tenue-de ville en werd met u en meneer aangesproken. Kamphuis evenwel tutoyeerde, en hij kwam als het ware opnieuw naast je zitten. Hij had me enkele vragen gesteld, en zei toen: Gijs, het gaat goed, we zitten op het niveau van een 7, we gaan proberen om het naar een 8 te tillen. De rector evenwel onthulde bij de uitslag dat die 8 net niet was gehaald. Ik vond het meer dan ik verdiende.

Ik vroeg hem om mij te bevestigen in het ambt. En opnieuw bleek hij meer dan enkel de bevestiger. Hij hielp me bij mijn intredeprek, en met zijn bevestigingspreek zette hij me én op mijn plaats én in de ruimte: Gemeente, zal uw nieuwe dominee, deze jóngen nog – hij komt net kijken – zal hij u het verlossende woord van God brengen? Ja – zei hij toen – dat zal hij! Na de bevestigingsdienst vroeg hij of ik al klaar was met mijn intredeprek. Ik moest bekennen dat er nog wel wat aan gebeuren moest. Hij zei me toen: Je laat het hierbij, en je gaat met wat je nu hebt, de preekstoel op, in het geloof dat je Gods Woord voor de gemeente bij je hebt. Enne, onthoud deze les voortaan!

Het contact mocht blijven. Soms een telefoontje, soms een bezoekje. Hij kon zich mengen in je overwegingen van een nieuw beroep. Zo vond hij dat ik naar 's-Hertogenbosch moest gaan, maar toen Waardhuizen aan de deur kwam, zei hij: Wat ga je nu toch doen? Ik gaf een getuigenis van deze mooie gemeente, en hij zei: Volg je hart. Hij was meer dan een leraar, maar hij bleef wel de leraar. Een paar jaar geleden preekte ik in Brouwershaven, waar hij en zijn vrouw graag vakantie hielden. Na de dienst zei hij: Zeg jongen(!), bel me even als ik weer thuis ben, want ik heb een paar preekpunten met je te bespreken...

Het bericht van zijn overlijden lees ik in het *ND*. Ik zit op deze sombere dag aan de ontbijttafel gebogen over de

krant, opengeslagen bij het In memoriam: *Jaap Kamphuis laat niemand koud*. Als ik vervolgens het verhaal lees, dan snap ik wat er wordt bedoeld, hij had niet alleen vrienden. Hoe waar is zijn eigen woord aan het slot van zijn misschien wel mooiste boek *Een eeuwig verbond*: 'We kunnen, amici, in een rare hoek terecht komen. Daar waar de slagen vallen.' Maar als hij dan ten slotte getuigenis geeft van zijn geloof, dan hoop ik dat men wil begrijpen waarom velen hem hebben liefgehad. Hij vervolgt: 'Maar dit is de overwinning die de wereld overwonnen heeft, 1 Joh. 5:4, ons geloof, dat Christus voor ons de eenzaamheid heeft weggedragen. In de stad van de mens zijn we in de menigte eenzaam. Maar met Abraham is het verbond opgericht, en Izaak en Jacob waren mede-erfgenamen van dezelfde belofte, *die ook ons hart brandende houdt* (!), want wij verwachten de stad met fundamenten, waarvan Góð de ontwerper en bouwmeester is. En waar niemand meer zeggen zal: ik ben alleen. Dat is een visioen. Wie zal het ontkennen? Maar het is het enige visioen met 100 procent werkelijkheidswaarde. Want het is de belofte van het Verbond. Daarom blijven we in dat verbond zo nuchter. Is het niet in het leven van alledag dat hier jongelingen gezichten zien en ouden dromen dromen?' (a.w., p. 123).

Ik dank God dat ik een inblik heb gekregen in dat warme hart van deze leraar van de kerk. Het heeft het vuur van Gods belofte in mijn eigen hart aangewakkerd. Ik leerde van hem het tere leven met God in de nuchtere omgang met de Schriften, altijd met het oog op de gemeente. En het is mijn ervaring, dat met deze beroepsinstelling dit soms zo moeilijke ambt, waartegen een jonge student kan opzien en dat bij het klimmen van jaren er niet makkelijker op wordt – er zijn ouderen die zeggen te lijden aan de kerk! – heus is vol te houden.

De Heer had dit zo beschikt...

Woordwaarde
Hans de Wolf

Wij kunnen in het leven keuzes maken die God niet wil. Zo kunnen we kiezen voor een leven zonder kerk en geloof. God geeft ons deze ruimte, zonder dat Hij ingrijpt. Daardoor legt Hij zichzelf dus een beperking op. Kijk naar het begin van de geschiedenis.

Vóór de schepping was God volstrekt de enige die handelde. Maar na de schepping van de mens kreeg God om zo te zeggen te maken met medespelers. Adam en Eva konden vrij kiezen toen ze het proefgebod hadden gekregen. God liet hun de keus, en wachtte af wat er zou gebeuren. God maakte Zich op die manier dus in zekere zin afhankelijk van wat Adam en Eva zouden doen. Dan blijft echter wel de vraag over: is God dan niet almachtig?

Keuzevrijheid of juist niet

Hoever reikt onze vrijheid van handelen? In het paradijs lijkt de mens een absolute keuzevrijheid te hebben. Maar we krijgen een andere indruk, als we 2 Kronieken 25:20 opslaan. Het gaat in dat hoofdstuk over Amasja, een koning van Juda. Hij had juist de Edomieten verslagen, en toen steeg de roem hem naar het hoofd. Hij daagde koning Joas van Israël tot de strijd uit, maar daarmee nam hij een groot risico want die koning had een veel groter leger. Joas probeerde Amasja met een fabel van die oorlog af te houden. Maar dan volgt vers 20 waar het mij nu om gaat: 'Maar

Amasja luisterde niet, want God had beschikt dat Juda in de handen van de vijand zou vallen omdat het zijn heil had gezocht bij de goden van Edom.' De beelden die Amasja had buitgemaakt, had hij namelijk niet vernietigd, maar opgesteld om ervoor te knielen en te offeren.

Dit vers geeft wel een bijzondere kijk op ons thema. Als bijbellezer zou je denken dat koning Amasja de vrije keus had om de waarschuwing van Israëls koning al dan niet ter harte te nemen, maar de tekst lijkt nu te zeggen dat God hem wilde straffen voor zijn afgoederij, en dat die bedoeling van God de doorslag gaf. In elk geval haalde Amasja zich inderdaad een smadelijke nederlaag op de hals. Dat was dus wel het gevolg van zijn eigen keus om het advies van Joas in de wind te slaan, maar blijkbaar had God hier ook een stem in. Was het dan zo dat de keuzevrijheid van Amasja werd beperkt door de overmacht van God?

God had het zo beschikt, zegt deze tekst. Dat is een veelzeggende uitdrukking die vaker in de Bijbel voorkomt, vooral in het Oude Testament. In het vervolg wat meer daarover.

Wie is aansprakelijk?

Is Amasja eigenlijk wel verantwoordelijk te houden voor een keus die als het ware door God wordt 'overruled'? En die kwestie kunnen we natuurlijk ook verbreden tot ons allemaal. Als de Heer door zijn beschikking als het ware voor ons de keuzes maakt, zijn wij dan nog ooit voor verkeerde beslissingen schuldig te houden? Ik denk aan een ander voorbeeld: koning Rechabeam, die het volk moest antwoorden op zijn verzoek tot verlaging van de belastingdruk (1 Kon. 12:15). Hij raadpleegde zijn oudere en zijn jongere adviseurs, en koos toen de kant van de jonge garde, want hij willigde het verzoek van het volk niet in. Met als gevolg dat het rijk in tweeën scheurde. En dan staat er in vers 15: 'De Heer had dit zo beschikt om in vervulling te laten gaan wat Hij bij monde van Achia uit Silo aan Jerobeam, de zoon van Nebat, had voorspeld.' Die profeet had namelijk voorspeld dat Jerobeam koning zou worden over tien stammen, nadat het koningschap van Salomo en zijn zoon zou zijn losgescheurd. Ook hier weer een menselijke keus die bij Gods plan paste, terwijl de koning toch bij volle bewustzijn naar de jongemannen luisterde en opzettelijk het volk trotseerde.

Dus wel aansprakelijk? Jazeker. Net zo goed als Adam erop werd aangesproken toen hij met Eva van de verboden boom had gegeten. 'Adam, waar ben je?', vroeg de Heer na die eerste zonde.

God hield hem voor 100% verantwoordelijk. Na de zondeval wordt dat in principe niet anders. Kijk naar het slot van Genesis. Wat de broers van Jozef hem hadden aangedaan, wordt niet goedgepraat, ook al had God die misdaad van hen ten goede gekeerd. Juist het feit dat ze vergeving vragen aan Jozef, bewijst dat ze wel degelijk aansprakelijk waren, ook al kon God zijn eigen heilsplan ermee voortzetten.

Nog meer voorbeelden. Ik denk ook aan Chofni en Pinechas, de zonen van priester Eli, die zich door hun wangedrag het priesterschap onwaardig maakten. Hun vader berispte hen daarover geregeld, maar de zonen weigerden naar hem te luisteren. 'De Heer had namelijk besloten hen te doden' (1 Sam. 2:25). Dat sprak hen niet vrij van schuld, integendeel, God had juist besloten om hun wangedrag met de dood te bestraffen. We kunnen ook het voorbeeld noemen van de heidenvolken in Kanaän die door Jozua werden uitgeroeid. Was dat een tragisch lot voor deze volken of hadden ze dat aan zichzelf te wijten? Je zou aan het eerste denken als je Jozua 11:20 leest. Want als in een terugblik vermeld is dat al die volken vernietigd zijn, wordt daaraan toegevoegd: 'De Heer had namelijk alle volken zo eigenzinnig gemaakt dat ze hoe dan ook oorlog tegen Israël wilden voeren...' En omdat God sterker was, werd dat dus hun ondergang. Maar was de reden van die vernietiging dan toch bij de Heer te zoeken? Nee, want ze hadden hun hart kunnen buigen in plaats van te verhardden. Precies zoals Rachab dat in Jericho deed. Daarom zegt Hebréeën 11:31 ook, dat alle andere heidense bewoners van Jericho (en van heel het land) vanwege hun ongehoorzaamheid zijn omgekomen. Dus niet omdat God ze sowieso toch al wilde verdelgen.

Beschikking blijkt achteraf

Nu nog dit: hoe herken je de beschikking of de leiding van de Heer? Soms merken bijbelse personen dat zelf op. Wij kunnen bij een bijzondere samenloop van omstandigheden ook zeggen: dat is geen toeval. Zoiets hoor ik ook Laban zeggen, als Eliëzer, de knecht van Abraham, een vrouw voor Isaak moet

zoeken en op zo'n wonderlijke manier Rebekka 'gevonden' heeft: 'De Heer heeft dit alles zo beschikt. Hoe zouden wij er dan tegenin kunnen gaan?' (Gen. 24:50). Gods leiding was daar dus onmiskenbaar.

Maar meestal wordt over die beschikking van God achteraf gesproken, en is het een opmerking van de bijbelschrijver. Dat is duidelijk na te gaan in die geschiedenis van Amasja die ik al noemde (2 Kron. 25). In de paralleltekst in 2 Koningen 14:11 wordt helemaal niet verteld dat de keus van Amasja om Joas' waarschuwing te negeren, te maken had met Gods beschikking. De Kroniekschrijver legt die link hier wel. Dat wijst op een geschiedschrijving die gepaard gaat met een soort theologische bezinning. Dat geldt eigenlijk overal waar achteraf door de auteur over die beschikking van God gesproken wordt. De auteur werd door de Geest van de inspiratie geholpen om zulke verbanden te zien en te formuleren.

Ingeschakeld

Tot slot komen we bij Gods eigen plannen en bedoelingen. Bij die teksten waar sprake is van menselijke handelingen en Gods beschikking, stuiten we steeds weer op een Goddelijk beleid dat op een hoger plan ligt dan dat van mensen. Via straf en zegen komt God steeds dichterbij waar Hij wezen wil. Zijn reddingsplan zet Hij door, en daarbij gebruikt Hij ook de daden van ons, mensen. Hij schakelt ons in, soms bewust en vrijwillig, soms gaat het tegen wil en dank. Kijk bijvoorbeeld naar Simson. Heel zijn optreden moeten we zien in het licht van Richteren 14:4. Daar gaat het ook over Gods beschikking (NV). Simson wist van zijn levensdoel. Hij zou een begin maken met de verlossing van Israël uit de macht van de Filistijnen. Toen de Geest hem ging aandrijven, zocht hij een aanleiding om die strijd met de Filistijnen aan te gaan. Vandaar dat hij de grens overging naar Timna. Dat hij toen verliefd werd op een Filistijnse vrouw, was terecht niet naar de zin van zijn ouders. Toch was het in Gods beleid voor Simson de weg om de eenmansoorlog tegen Filistea te beginnen. Zo kunnen onze daden soms heel merkwaardig met Gods doelen verweven zijn.

Juist dat weggetje

Terug naar het begin van dit artikel. God gaf Adam en Eva de ruimte om eigen beslissingen te nemen. Was God toen niet meer almachtig? Het artikel heeft volgens mij laten zien dat God de machtige was en bleef. Het bijzondere van onze God is, dat Hij mensen ruimte kan geven voor eigen keuzes, maar dat het niet ten koste gaat van de ruimte voor Zichzelf. Door de schepping werd God niet in zijn handelen beperkt of van schepselen afhankelijk. Het unieke van God is dat Hij ons vrijheid kan geven zonder zelf vrijheid te verliezen. En Hij komt tot het einddoel van de geschiedenis, zelfs door de kleinste stapjes van mensen.

Tot slot hiervan een treffend voorbeeld. Soms verwacht je in de Bijbel een opmerking over Gods beschikking, terwijl die er niet staat. Zoals in Ruth 2:3. Ruth wil aren gaan lezen en ze zoekt een geschikt veld. En dan staat er zo mooi in de NV: 'bij geval trof zij het stuk land van Boaz...' Voor haar idee was dat puur toeval. Misschien stond ze bij Betlehem op een landweggetje, waar je naar links en naar rechts kon. Ze koos zomaar een richting zonder erbij na te denken. Maar in Gods beleid was dat een keus van wereldomspannende betekenis. Want langs deze weg kwam Ruth in aanraking met Boaz, en zo vonden ze elkaar en werd Ruth zelfs tot een voor moeder van onze Heiland, die in datzelfde Betlehem geboren zou worden. Stel je voor dat Ruth juist dat andere weggetje gekozen had. Maar daarom was die keus ook geen toeval, maar beschikking van God!

Register op Nader Bekeken jaargang 18 - 2011

Schriftlicht

M. de Vries	Eer aan de Heer, bij hoog en bij laag	jan	2
P. Niemeijer	Beproefd, gesterkt, verrast	feb	34
M. Heemskerk	De gekruisigde Heiland vraagt om drinken	mrt	66
G. Kwakkel	Schepper van duisternis en onheil	apr	98
A.C. Breen	Veel wijsheid toegewenst	mei	130
A. Bas	De Here wil wel zegen geven	jun	162
P. Schelling	Open venster voor het evangelie!	jul/aug	194
D.S. Dreschler	Gedoopt en vervuld met de Heilige Geest	sep	226
A. van Houdt	Blijf u inspanssen voor uw redding!	okt	258
J.A. Francke	Blinde wraakzucht?	nov	290
W.F. Wisselink	God had de wereld lief!	dec	322

Kroniek

J.W. van der Jagt	Hermeneutische overeenstemming	jan	5
	Afscheid van Dordt	jan	8
	Doctor Bas	feb	37
	Hermeneutiek en homoseksualiteit	feb	37
	Blijft de kerk een gemeenschap?	feb	40
	Te gek voor woorden	mrt	69
	Taizé	mrt	71
	Kijken als ramptoerist?	apr	101
	Leerde Harinck van Australië?	apr	103
	Van kinderdoop naar kindercommunie? (1)	mei	133
	Van kinderdoop naar kindercommunie? (2)	mei	136
H.J. Boiten	Herziene Statenvertaling	jun	164
J.W. van der Jagt	De enige advocaat	jul/aug	197
C. van Dijk	De brede en de smalle kerk	sep	229
A. Bas/P.L. Storm	Kerkorde-rijp? De tweede editie van de Werkorde	okt	261
C. van Dijk	Homoseksueel voor de klas; is het nu werkelijk zo ingewikkeld?	nov	293
J.W. van der Jagt	Het geheim vasthouden	dec	325
	Ontvang hem niet	dec	326
	Verschuivende tucht	dec	328
	De bastaardkerk	dec	329

Thema

A. Baars	Heilshistorische prediking in deze tijd (1)	jan	10
	Heilshistorische prediking in deze tijd (2)	jan	13
H. Drost	Ik wist niet dat ik zo rijk was	feb	42
A. Bas	De Here redt ook kinderen	mrt	74
A.N. Hendriks	Gaan wij op de Here Jezus lijken?	apr	106
J. van Bruggen	Het Nieuwe Testament en de Apostolische Geloofsbelijdenis	mei	137
A. Bas	Is daar iemand?	jun	167
P. Niemeijer	In de samenleving	jul/aug	201
A.N. Hendriks	Die gesproken heeft door de profeten	sep	232
	Hoe kwam het 'die gesproken heeft...' in de Geloofsbelijdenis van Nicea?	sep	234

F. van der Pol	Melanchthon, bruggenbouwer in Europa	okt	266
J. van Bruggen	Het virus van een kerkelijk minderwaardigheidsgevoel	nov	298
J.W. Veltkamp	Oude Walcherse Artikelen springlevend	dec	330

Column

R.Th. Pos	Het juiste moment?	jan	16
G. Zomer	Viezigheid	feb	46
R.Th. Pos	Leider gezocht!	mrt	77
G. Zomer	De hoge positie van de organist	apr	110
R.Th. Pos	Woorden spreken	mei	142
G. Zomer	Vijftienhonderd preken	jun	169
R.Th. Pos	Wederkomst d.d. 2011	jul/aug	204
G. Zomer	Wespennest	sep	237
R.Th. Pos	Aantrekkelijke kerk	okt	270
G. Zomer	Mijn mobieltje	nov	303
R.Th. Pos	Veilig	dec	334

Woordwaarde

P.H.R. van Houwelingen	Wat zag Jezus dat wij niet zien?	jan	17
E. Brink	Verborgen aanwezig	feb	47
P.H.R. van Houwelingen	Drie nachten in het graf?	mrt	78
E. Brink	Zoals klei in de hand van de Pottenbakker	apr	111
P.H.R. van Houwelingen	Door het oog van de naald	mei	143
Joh. de Wolf	'Misschien...': maakt God ons onzeker?	jun	170
P.H.R. van Houwelingen	Was Jezus natuuronvriendelijk?	jul/aug	205
Joh. de Wolf	Christen: zacht eitje?	sep	238
P.H.R. van Houwelingen	Heeft Matteüs zich vergist?	okt	271
E. Brink	Ongelukkig prijzen	nov	304
P.H.R. van Houwelingen	Hoe is Judas aan zijn eind gekomen?	dec	335

Rondblik

L.E. Leeftink	Het huwelijksformulier op de schop?	jan	19
J. van Bruggen	Bijbelgebruik en commentaren in de 21e eeuw	jan	22
P.H.R. van Houwelingen	Waarom het afsluitende deel van de CNT-serie zo'n bijzonder boek is geworden	jan	24
A.D. Baum	Bijbelgebruik en bijbelcommentaren in Duitsland	jan	27
J.H. Bollemaat	Gevoelige tik voor bijbelse opvoeders?! De pedagogische tik in het nieuws	feb	49-
J. Knigge	Namen op weg naar het kruis	mrt	79
J. Knigge	Het graf van Jezus	apr	114
J.J. Schreuder	M/V en beeld van God	mei	145
H. van Leeuwen	Wie heeft dit alles geschapen?	jun	172
J.H. Bollemaat	Jeugdcultuur: een uitdaging voor de geloofsopvoeding	jul/aug	208

B.P. Hagens	Van vreemdelingen tot consumenten	sep	240	H.J.Boiten	<i>Gevangen om het evangelie</i> (Guido de Brès)	okt	279
H.J. Boiten	Een belijdenis van 450 jaar Guido de Brès, reformator van de Nederlanden I	okt nov	273 306	J.W. van der Jagt	<i>Confessies</i> (M. te Velde, red.)	nov	312
	Guido de Brès, reformator van de Nederlanden II	dec	337	G. Zomer	<i>Waarlijk vrij! Bevrijdingspastoraat in het licht</i> (Els Nannen)	dec	343
				J.W. van der Jagt	<i>Guido de Brès, zijn leven, zijn belijden</i> (É. Braekman en E. de Boer, red.)	dec	346
Reactie / Antwoord				Gedicht			
A.M.J. Leene	M/V en beeld van God. Reactie op ds. J.J. Schreuder	jul/aug	211	G. Slings	De moeder het water, Rutger Kopland	jan	29
J.J. Schreuder	M/V en beeld van God. Antwoord aan mevr. A.M.J. Leene	jul/aug	212		Gij hebt mij het eerst bemind, Sören Kierkegaard	feb	59
Synode 2011					Naar Psalm 121, Piet van Midden	mrt	89
C. van Dijk	Full colour	feb	52		Ik heb de geur van brandend vlees geroken, Piet Los	apr	123
R. ter Beek	Van grondvlak naar draagvlak	mrt	82		De tv is mijn herder, Anoniem	mei	153
C. van Dijk	Stilte	apr	118		De akker, Anton van Wilderode	jun	185
	Synode vraagt verantwoording	mei	147		Aardrijkskunde, Cees Buddingh'	jul/aug	218
P. Niemeijer	Eenheid en toe-eigening	mei	149		Onder de appelboom, Rutger Kopland	sep	250
C. van Dijk	Kerk in de tijd	jun	174		Genealogie, Joke van Leeuwen	okt	282
P. Niemeijer	Binding en borging	jun	177		Pop, Maarten Moll	nov	314
					Met grote letters, Gabriël Smit	dec	348
Gemeentebreed				Persrevue			
J. Wesseling	Zoekende liefde. Over tucht in de gemeente	feb	54	P.L. Storm	Pastorale omgang met depressieve mensen	jan	30
F.J. Bijzet	Gastleden: binnenboord of tussen wal en schip?	mrt	84		Een mogelijk misverstand weggenomen	jan	32
M.H. Sliggers	De vrije wil – een houdbare spel?	jun	179		Vragen van professor Douma die op antwoord wachten	feb	60
R.P. Heij	Herstel van de kerkelijke tucht	sep	243		De Geest maakt de Bijbel onweerstaanbaar	feb	63
A.N. Hendriks	Blij zijn straks?	nov	310		'Onderscheidende' prediking	mrt	90
A. Bas	U maakt ons één	dec	341	G.J. Schutte	Hoe spreek je de gemeente aan?	mrt	93
Gelezen					Geen tijd van grote verhalen meer?	apr	123
A.N. Hendriks	<i>Weerwoord. Preken over de Heidelbergse Catechismus</i> (Kees de Ruijter)	feb	56	P.L. Storm	Hoe gaat het met de secularisatie?	mei	154
Joh. de Wolf	<i>Timoteüs en Titus</i> (P.H.R. van Houwelingen)	mrt	86		Het onheil in deze wereld en het beloftekarakter van het heil	mei	156
G. den Dulk	<i>Onnoemelijk veelzijdig</i> (Egbert Brink)	apr	117		Vasten op mediagebied	mei	158
J.J. Schreuder	<i>Als vrouwen het Woord doen</i> (Myriam Klinker-De Klerck)	apr	120		Elbert Dijkgraaf over de positie van de SGP	jun	186
M.J.A. Zwikstra-de Weger	<i>Beter nieuws uit het Nieuwe Testament</i> (Jasper Klapwijk)	mei	152		Met wie werken we samen voor de site www.homoindekerk.nl ?	jun	188
H.J. Boiten	<i>Guido de Brès, 1522-1567</i> (P. Korteweg)	jun	182		De Holocaust en de schuldvraag	jun	190
A.N. Hendriks	<i>Leven uit de Bron. Tien psalmen nader toegelicht</i> (W. van 't Spijker)	jul/aug	213		De Bijbel over de hel	jul/aug	219
J. Douma	<i>Klein maar krachtig, dat maakt ons uniek</i> (Ewout Klei)	jul/aug	214		Pauselijke waarschuwing voor de verenging van het begrip liefde	jul/aug	222
A. Bas	<i>De leerling en zijn meester</i> (C.T. de Groot)	sep	245		Kleuters mee naar de kerk!	jul/aug	223
M.J.A. Zwikstra-de Weger	<i>Als kinderen andere wegen gaan</i> (Margriet van der Kooi en Wim ter Horst)	sep	247	F.J. Bijzet	Geloof: aangevochten zekerheid	sep	251
	<i>Veilig bij God</i> (Hanneke Schaap en Jannine van Schothorst, red.)	sep	249	G.J. Schutte	De wrede god Genot	sep	253
A.N. Hendriks	<i>Handboek christelijk geloof</i> (Alister MacGrath en Jan Hoek)	okt	277		Deputaten BBK op Sinode VGKSA	sep	254
H.J. Boiten	<i>Het wapen van het christelijk geloof</i> (Guido de Brès)	okt	279		Nederland in de ogen van buitenlanders	okt	283
				P.L. Storm	Opgelegde vrijzinnigheid tegenover ruimte voor minderheden	nov	315
					Geen goed beeld van God zonder zijn openbaring	nov	318
					De betrekkelijkheid van wetenschap	dec	349
					Gereformeerd antwoord op evangelische theologie	dec	350

Trefwoordenregister

aanwezigheid van God	47-48	hedonisme	253-254	politiek	186-187,214-217
antisemitisme	190-191	Heidelbergse Catechismus	56-58	postmodern denken	124-127
Apostolische geloofsbelijdenis	137-141	Heilige Geest	226-228	pottenbakker	111-113
arminianisme	179-181	heiligenverering	167-168	prediking	10-12,13-15,56-58,90-92, 93-95,245-246
autisme	249	heiliging	350-352	profeten	232-234,234-236,271-272
avondmaal	133-135,136	heilshistorisch preken	10-12,13-15	psalmen	213
band met God	111-113	heilsorde	14	rechtvaardiging	331,333,350-352
beeld van God	106-109,145-146,211-212	hel	219-221	Reformatie	182-184,245-246,266-269, 273-276,279-281,306-309, 337-340,346-347
belijdenis	130-132,137-141,197-200, 229-231,232-234,234-236,273-276, 279-281,312-313,330-333	hermeneutiek	5-7,37-39	remonstrantisme	179-181
berouw van God	170-171	Herziene Statenvertaling	164-168	Rooms-Katholieke Kerk	197-200,222
bevindelijke prediking	90-92	Holocaust	190-191	rouwdienst	265
bevrijdingspastoraat	343-345	homoseksualiteit	37-39,188-189,293-297	samenleving en kerk	40-41,201-203, 207-210,240-242,298-302
bidden	101-102	hoordergericht preken	14-15	satan	17-18,343-345
Bijbel	63-64,271-272	huwelijksformulier	19-21	schepping/evolutie	172-173,332
bijbelgebruik	22-25,25-27,27-28	Jairus	34-36	schriftgezag	5-7,38,63-64,331
bijbelcommentaren	22-25,25-27,27-28	jeugdcultuur	207-210	secularisatie	124-127,154-155
bijbelvertaling	164-168	Joden	190-191	SGP	186-187
Catechismus	56-58	jongeren	207-210	Simon van Cyrene	81
Christus	239	Judas	271-272,335-336	straf	49-51
CNT (Commentaar op het NT)	22-25, 25-27,27-28	Kajafas	79-80	Synode, GS Harderwijk 2011	52-53, 82-83,118-119,147-148,149-151, 174-176,177-178,201-203,261-265
consumentisme	240-242	kerk	40-41,229-231,249,298-302, 325-326,329,341-342	Synode, Nationale	8-9,60
depressief zijn	30-31	kerkdienst	283-287	Taizé	71-73
deputaten BBK	103-105	kerkelijk leven	60-62,240-242,283-287, 298-302,341-341	teken van Jona	78
doop	16,42-45,74-76	kerkgeschiedenis	182-184,245-246, 266-269,273-276, 279-281,306-309, 337-340,346-347	toekomstverwachting	162-163,310-311
Drie-eenheid	331	kerkorde	261-265	tucht	54-55,343-344,327-328
eeuwigheid	310-311	kerkverlating	247-248,310-311	verheerlijking	310-311,333
engelen	322-324,333	kind en kerk	223-224	verkiezing	258-260
erfzonde	71-72,180,331-332	kindercommunie	133-135,136	verzoening	72
evangelisatie	194-196	kinderdoop	16,42-45,74-76,133-135,136	voorspraak (van Christus)	197-200
evangelische theologie	350-352	koninkrijk van God	143-144	VOP-rapport	5-7
evolutietheorie	172-173	liturgie	73	vrouw en kerk	5-7,103-105,120-122, 145-146, 211-212
formulieren	19-21,69-70	lijden	98-100,101-102,156-157	Vrye Gereformeerde Kerke (SA)	254-255
fouten in de Bijbel	271-272	lijdensevangelie	66-68,73,78,79-81, 114-116	vrije wil	179-181
Free Reformed Churches of Australia	103-105	Maria	198	vrijzinnigheid	315-317,326-327
gastlidmaatschap	84-85	media	158-159	vijgenboom	205-206
gebed	101-102	misbruikschandalen R.K. Kerk	222	Walcherse Artikelen	330-333
Geest, Heilige	226-228	missionaire kerk	298-302	wedergeboorte	72
geesten oproepen	167-168	Mozes	239	welbehagen (van God)	322-324
geloof	249,251-252,258-260,277-278, 325-326,331,341-342,349-350	Nationale Synode	8-9,60	Werkorde	261-265
geloofsbeleving	332	Nederlandse Geloofsbelijdenis	182-184, 273-276,279-281	wetenschap	349-350
geloofsopvoeding	207-210,223-224	Ned. Geref. Kerken	5-7,37-39	zachtmoedigheid	238-239
gemeente	93-95	Nicea, geloofsbelijdenis	232-234,234-236	zaligverklaring	197-200
genade	170-171,258-260	Nieuwe Testament	137-141,152	zegen	162-163,304-305
genot	253-254	oordeel	73,143-144,219-221	zekerheid	179-181,251-252,349-350
Geref. Kerken <i>vrijgemaakt</i>	5-7,37-39, 298-302	openbare geloofsbelijdenis	130-132,134	zuiverheid	329
geweld (in Bijbel)	290-291	openbaring	318-319		
godsdienstvrijheid	315-318	opvoeding	49-51,158-159,207-210,223-224		
Godsopenbaring	318-319	pastoraat	30-31,42-45,343-345		
Gods welbehagen	322-324	paus	197-200		
goed en kwaad	98-100	pedagogische tik	49-51		
GPV	214-217	Pilatus	80-81		
graf van Jezus	114-116				

Personenregister

Baars, A.	90-92	Hoek, J.	350-352	Peels, H.G.L.	318-319
Bas, A.	37	Holwerda, B.	14	Pels, Dick	315-318
Beek, A. van de	243-244,322-324	Janse, C.S.L.	154-155	Prosman, A.A.A.	190-191
Belder, J.	30-31	Johannes Paulus II	197-200	Renkema, Duran	293-297
Bell, Robert	219-221	Jong, David de	69-70	Reuver, A. de	251-252,350-352
Benedictus XVI	197-200,222	Jong, H. de	37-39	Roth, R.R.	133-135
Brès, Guido de	182-184,273-276,279-281, 306-309,337-340,346-347	Jongeling, P.	214	Schilder, K.	10,14-15,108
Brink, Egbert	19-21	Klinker-De Klerk, Myriam	39	Schutte, G.J.	214
Brons-van der Wekken, Sarina	223-224	Kooi, Kees van der	125-127	Segers, Gert-Jan	315-318
Bruijine, A.L.Th. de	136,229-231,296	Kuiper, Roel	124-125	Selderhuis, H.J.	268-269
Calvijn, Johannes	16,64,200,267-268	Leeftink, L.E.	69-70	Stam, Cl.	93-95
Camping, David	204	Leene, Almatine	145	Tae Hyeun Park	286-287
Douma, J.	32,37-39,60-62	Leeuwen, J.M. van	254-255	Trimp, C.	13-15
Dijk, C. van	69-70	Luiten, B.	136	Verbree, Adrian	42-45
Dijkgraaf, Elbert	186-188	Luther, Maarten	266	Verbrugh, A.J.	215
Fijter, G. de	8-9	Melanchthon, Philippus	245-246,266-269	Volf, Miroslav	253-254
Harinck, G.	103-105	Mensink, A.J.	42-45	Vries, Marc J. de	349-350
Hendrikse, K.	326-327	Ophoff, Jac.	296	Wells, Paul	285-286
Hertog, C.C. den	156-157	Ouweneel, W.J.	350-352	Wilschut, H.J.C.C.J.	32,60,263
		Paas, Stefan	329	Zwikstra-de Weger, Marja	19-21

Beknopt tekstregister

Genesis	1:27	107	Matteüs	26:56	272	1 Korintiërs	12:3	121-122
	1 en 2	212		27:5-8	335-336		14:29,30,35	121
Leviticus	19:31	168		27:9-10	271-272	Galaten	2	139
Numeri	12	239		27:59-60	114		5	239
Deuteronomium	6:7	209	Marcus	5:21-43	34-36		6:1	55
	16:16	135		10:25	143-144	Efeziërs	4:25	55
Rechters	5:31	290-292		11:13-14	205-206		5	121,212
Job	1:21	304-305		13:32	204		5:21-33	212
	28(:28)	130-132	Lucas	2:14	322-324	Filippenzen	2:12-13	258-260
Psalmen	113	2-4,238		3:16	226		3:11	171
Spreuken	13:24	50		10:18	17-18	Kolossenzen	3:10	108
	18:10	305		11:29-30	78		3:12v,14	54-55
	29:17	50		16	200	1 Timoteüs	2:5	168
	30:9	304		18:25	143-144		5:20	265
Jesaja	44:24v	98-100	Johannes	5:17	146-147	1 Petrus	1:11	233
	45:6-7	98-100		5:22-23	211	2 Petrus	1:20-21	232-233
	45:15	47-48		19:28	66-68	1 Johannes	3:2	109
	53:9	115		10:41-42	115	Judas	:24	310-311
Jeremia	18	272		17:11,20-23	139	Openbaring	5 en 8	200
	18:6	111-113	Handelingen	1:5	226		6	200
	32	272		1:18-19	335-336		19:7	310-311
Jona	2:1-2	78		2	135	NGB	art. 26	199
Habakuk	3:13-19	102		2:4	227	Heid. Cat.	zd. 21	341
Sefanja	2:3	170-171		2:14,42	140		antw. 58	310-311
Zacharia	11:12-13	272		2:38	228		vr./antw. 74	76
Maleachi	3:12	162-163		20:7	135		antw. 85	265
Matteüs	2:23	272		28:31	194-196		vr./antw. 115	109
	5:23	55	Romeinen	5 - 8	352		zd. 32	106
	12:40	78		8:17	109	Dordtse Leerregels	1,6	311
	16:4	78		8:29	107,108		1,17	43
	18	264-265		9:20	111		I,III/IV,V	180-181
	18:14-15	54	1 Korintiërs	7:14	264	Kerkorde	art. 34	76
	19:24	143-144		11:3	121		art. 66	56
	21:19	205-206		11:20,26,27	135			

In een tijd waarin de kerkgang lijkt af te nemen en het moeilijk is jongeren te binden aan en te boeien in de kerk, is het goed om je te bezinnen op de vraag waarom je naar de kerk zou gaan.

Ooit schreef de hervormde theoloog A.A. van Ruler een boek met als titel: *Waarom zou ik naar de kerk gaan?* Het is een diepzinnig, tijdbetrokken, bloemrijk en stimulerend werk. Lezend in de 2e druk (Nijkerk, 1970) en het geheel overdenkend groeiden korte stukjes die ik de komende tijd hoop te publiceren. Ze missen uiter-

aard de eruditie en breedheid van Van Ruler. Maar hopelijk bieden ze handvatten voor het gesprek over de kerkgang: waarom zou je naar *de kerk* moeten? Kun je niet geloven in je eentje, met nu en dan een boek, een cursus, een conferentie, internet?

Boven elk artikel zal een bijbelgedeelte ter lezing worden aanbevolen dat er een rol in speelt.

Voor de volgorde van de verschillende onderwerpen is geen speciale reden. Ik heb ervoor gekozen op te schrijven wat bij me bovenkwam terwijl ik het boek van Van Ruler las. Soms is de aanslui-

ting direct merkbaar, maar meestal dragen de artikelen toch mijn eigen kleur.

Ik heb me, zoals duidelijk zal zijn, beperkt. Wie argumenten om naar de kerk te gaan mist, mag ze rustig aan mijn artikeltjes toevoegen. Ik beschouw dat niet als kritiek die aan de stukjes afbreuk doet, maar als welkome aanvulling. Ik ben alleen maar blij als er méér te bieden is! Ik hoop dat het lezen van deze bijdragen motiveert tot kerkgang en trouw erin.

Het gedicht op p. 26 van dit nummer is speciaal gekozen bij dit artikel.

Rust bij God

Psalm 73

Iedere zondag is het kerk in een leven dat niet altijd even opbeurend is. Zeker, er is veel te genieten. Maar overal loop ik ook tegen zonde, onrecht, misbruik, misstanden aan. Bij anderen. Ook bij mezelf.

Ik ontdek dat ik dingen niet kan, die ik graag zou willen. Waarvan ik vind dat ik ze wel zou moeten kunnen. Ik val mezelf regelmatig tegen. Mijn geweten speelt van tijd tot tijd op. Ik loop tegen dingen aan die mij mijn falen en mijn onmacht inpeperen. Frustratie en depressie liggen op de loer. Ik draai in mijn eigen kringetje en kom er niet uit.

Ik zie in de wereld veel moois. Ik zie haar ook wankelen. Terreur, oorlog, dictatuur, corruptie, onrecht, discriminatie, economische crisis, klimaatverandering: overal botsen we op de ellendige schuld van ons, mensen. En met zijn allen zijn we onmachtig om het op te lossen. Er gebeuren rampen als aardbevingen, overstromingen, vulkaanuitbarstingen, hongersnoden, ongeneeslijke ziekten. Wat een macht kan God ontketenen. We hebben geen idee waarheen het gaat en waar we uitkomen. De toekomst is bedreigend, en maakt angstig en onzeker.

Tot redding zijn we zelf niet in staat. Niemand kan zich aan zijn eigen haren uit het moeras trekken. Uit onszelf proberen we van alles, maar we zitten in een glazen bak. We zien heel veel om ons heen, we willen er heel veel aan doen, maar het ligt buiten ons bereik. Telkens botsen we tegen de wanden en kunnen we niet wat we willen. Niemand kan ook verder kijken dan vanaf zijn eigen plaatsje in de bak. Niemand lukt het een helicopterview te krijgen of te bieden. We komen eerder in een neerwaartse spiraal.

Dan komen we in de kerk. Daar moet ons een geur uit tegemoetkomen. Niet de geur van gebakken vis die op de bazar van de kerk verkocht wordt en waardoor de bazar beroemd is. Na afloop van een bazar wordt de kerk natuurlijk grondig schoongemaakt en wordt de vislucht verdreven. Het moet immers fris ruiken, vinden we terecht. Maar als het goed is, hangt er in de kerk wel degelijk een eigen geur, een eigen klimaat. Nou ja, eigen... Als je de kerk binnenkomt, moet je de genade en vrede van God om zo te zeggen kunnen ruiken en inademen. Aan het begin van elke kerkdienst zegt God ons zijn genade en vrede toe, in Jezus Christus en door zijn Geest. Bij Hem treed je uit de genadeloze en stormende wereld een andere wereld binnen. Met een eigen klimaat en geur: een huis van genade en vrede.

Waarom naar de kerk?
Pieter Niemeijer

In de kerk hoor je vervolgens de woorden van God, die je bij andere dingen bepalen dan die je door de week in beslag nemen. Hoe vaak heb je door de week de rust en ruimte om stil te zijn voor God en je te concentreren op zijn zaak? Maar in de kerk moet je stil zijn. Je zit en luistert. Je hoort dat schuld op de bodem van alle vragen ligt. Je leert gebeurtenissen en ontwikkelingen in de wereld vanuit de Bijbel duiden. Je hoort dat je jezelf inderdaad niet kunt verlossen, en dat dat de hele wereld ook niet lukt. God zelf moest redding komen brengen. Je hoort van Gods eigen Zoon Jezus Christus die in deze wereld afdaalde en mens werd zoals wij. Hij nam onze zonden op Zich en Hij doorbreekt die neergaande spiraal van de zonde. Je hoort hoe God je leven verandert tot een leven dat niet om jezelf draait en dat geen plezier vindt in de zonde, maar in Hem en in de liefde die Hij bewijst en bewijzen wil. Je hoort van Gods belofte van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarnaar we onderweg zijn. En je gaat zingen. Zingen van heil en vreugde en toekomst. Zingen van dank en aanbidding.

Heerlijk om in de kerk te zijn. Hier wordt de enige echte verlossing geproclameerd en toegezegd: de vrede en het heil van God. Hier kom je tot rust en op adem. Je komt los uit alle hectiek, frustratie en zonde. Je komt bij God. Hij

maakt je een ander mens. Hij biedt overzicht en uitzicht. Hij tilt je naar hoogten waar geen mens je kan brengen. Dat is maar geen zaak van nu of dan, maar van elke week: de voortgaande zorg van onze hemelse Koning. Niet maar een incidentele preek of een speciale gebedsgelegenheid, maar de continue dienst van het Woord van de verzoening en het gebed tot de Heer van hemel en aarde. Heerlijk dat elke zondag een hele dag is. En dat ik twee keer bij mijn God op audiëntie komen mag. Samen met broeders en zusters die door hetzelfde vuur zijn aangestoken.

© RVD

De redactie feliciteert koningin Beatrix met haar verjaardag op 31 januari en wenst haar Gods zegen toe.

Heilshistorische prediking wereldwijd

Rondblik
Jaap Vreugdenhil

“Het paard en zijn ruiter wierp Hij in zee” (Bijbelplaat van Bellarminus)

Toen Nader Bekeken van januari 2011 binnenwam, was mijn eerste reactie: ha, heilshistorische prediking komt in Nederland terug in de belangstelling. Want ik heb de indruk dat de bezinning hierop in Nederland praktisch stilligt, terwijl ik op internet en in Amerikaanse boekhandels veel materiaal hierover vind.

Waarom zouden we niet profiteren van die bijdragen? Daarom hier een korte verkenning ter aanvulling.

Dat men in de Engelstalige gebieden wel over heilshistorische prediking discussieert, blijkt alleen al uit het feit dat ervoor gewaarschuwd wordt. Het gevaar zou zijn dat heilshistorische prediking leidt tot een preek zonder toepassing, zelfs met opzet niet toepasselijk wil zijn.¹ Maar daartegenover zijn ook veel positievere geluiden te horen. Ik wil graag een kleine bijdrage leveren aan verdere bezinning in Nederland door mijn impressie van een paar ontwikkelingen in het Engelse taalgebied door te geven.²

Heilshistorisch op z'n Engels

Zoek je op internet via onze benaming ‘heilshistorisch’ (*redemptive historical*), dan is het resultaat in het Engelse taalgebied niet erg groot. Je vindt bijdragen van Sidney Greidanus³, en daarnaast een *redemptive-historical-eschatological* stroming, waarvoor vooral James T. Dennison aandacht vraagt. Maar de aandacht daarginds is net wat anders gericht dan de vroegere Nederlandse discussie, en daarom moet je ook anders zoeken om bij dezelfde problematiek uit te komen. In Nederland werd de discussie grotendeels geconcentreerd op de vraag: hoe preek ik over de bijbelse *geschiedenissen*? Maar de Engels-

talige focus is: hoe lees, interpreteer en bepreek ik de hele Bijbel, inclusief het Oude Testament? Centrale begrippen zijn daar: *expository preaching* (uitleggende prediking) en *biblical theology* (bijbelse theologie).

Wat is ‘expository preaching’

Wat bedoelen bijbelgetrouwe theologen als ze het hebben over *expository preaching*? Don Carson omschrijft dat ‘expository’ als volgt: ‘Het is een manier van preken waarbij de inhoud van de preek direct en aantoonbaar voortkomt uit een bijbelgedeelte of -gedeelten, en die tegelijk aandacht vraagt voor de verbanden binnen de Bijbel die onontkoombaar leiden naar Jezus Christus.’⁴ Zouden predikers zoals Schilder, Holwerda en anderen daar niet van harte mee ingestemd hebben? Was dat niet het hartverwarmende in hun prediking, dat heel de Bijbel openging, met Christus in het middelpunt? Toch heeft deze manier van preken een veel bredere toepassing dan alleen bij

de vertellende gedeelten van de Bijbel, het past bij ieder bijbelgedeelte. De Psalmen, profetische boeken en Openbaring zijn bij *expository preaching* net zo goed in beeld als de geschiedkundige boeken. Wat dat betreft is de discussie daarginds breder dan onze Nederlandse polemieken zoals Sidney Greidanus, C. Trimp en A. Baars⁵ die weergeven.

Een van de speerpunten in die discussie is de verhouding tussen het gezag van de Bijbel en de inbreng van de prediker. Zie de omschrijving van Carson hierboven: de inhoud van de preek moet 'direct en aantoonbaar voortkomen uit' een bijbelgedeelte. Hierbij wordt voorrang verleend aan de bijbelse boodschap. Bijbeluitleg is een eerste noodzaak bij het maken van een preek. Niet de predikant en de hoorder met hun ervaringen en belevingen zijn het uitgangspunt. Pas na zorgvuldig lezen en beluisteren van de tekst kunnen boodschap en thema van de preek worden bepaald. Men is ook beducht voor al te gemakkelijke verbanden tussen toen en nu. Bij een preek over Samuël hoorde ik:

In de Bijbel staan God en Christus centraal, maar dan wel met nadruk op de manier waarop zij omgaan met zondige mensen.

'Weersta de verleiding om te zeggen: jij bent net als Samuël. Want Samuël is geen beeld van jou, maar van Christus. Gebruik van voorbeelden moet zijn gebaseerd op het gezag van de tekst, anders wordt het moraliseren, wat onvermijdelijk leidt tot wetticisme. (...) Wat je over God leert uit zo'n passage, geldt ook voor nu, want God is niet veranderd. Maar je kunt de lessen over Israël niet zomaar overzetten naar de kerk, want dat kan alleen via Christus, en dat geldt ook voor de bijbelse figuur en ons. Het moet allemaal via Christus.'⁶ Ik zie hier een duidelijke verwantschap met de oude Nederlandse discussie, maar er worden ook andere accenten gezet, omdat de fronten daarginds en nu anders liggen dan vroeger bij ons.

In het kader van deze vraagstelling kijkt men graag naar nieuwere technieken

voor literaire analyse, maar zeker niet kritiekloos. 'Een verhaal is het waard om verteld te worden, met opbouw van spanning en een oplossing ervan. Maar altijd is God de hoofdpersoon van het verhaal.'⁷

Toehoorder en toepassing

Ook de positie van de toehoorder en de toepassing van de preek zijn in discussie. Hiervoor verwees ik al naar twee schrijvers die het grote gevaar van de heilshistorische prediking zagen in het ontbreken van de toepassing. Toch heb ik nog niemand gevonden, in het Engelse taalgebied evenmin als in het Nederlandse, die de toepassing onbelangrijk vindt. Elke preek moet aanspraak zijn, moet actueel zijn, moet gericht zijn op de hoorder van nu. Dat is buiten kijf. Sinclair Ferguson begint een opstel over 'Christus preken vanuit het Oude Testament' met de vraagstelling: 'Waar zoek ik eigenlijk naar als ik preek uit een bijbelgedeelte? Zoek ik de mensen te vertellen wie ze zijn en wat ze moeten doen – benadruk ik het subjectieve en het bevel – of spreek ik over Jezus Chris-

tus zelf en het evangelie? Benadruk ik de feiten (het objectieve) en de waarheid van het evangelie, die de lamp zijn waarmee het subjectieve en het bevel worden belicht? Uiteindelijk is het niet het subjectieve (mijn situatie) of het bevel (ons antwoord!) dat mensen redt en verandert, maar het objectieve en het feitelijke van Gods genade, die subjectief worden ontvangen in het licht van het bevel van het evangelie.'⁸ Zo'n zin had zomaar een goede bijdrage kunnen zijn aan het debat van midden vorige eeuw.

Maar hoe vind je die toepassing? Een methode daarvoor vond ik bij Bryan Chapell: zoek bij elke preek over een bijbelgedeelte naar de *Fallen Condition Focus* (FCF, toespitsing op de zondige toestand), want dat is 'de menselijke toestand die gelovigen vandaag ge-

meenschappelijk hebben met hen voor wie of over wie de tekst werd geschreven, en waarvoor Gods genade uit dit bijbelgedeelte nodig is om Hem te eren en te behagen'.⁹ Hij bedoelt dat je in het bijbelgedeelte moet vinden hoe dat is gericht op concrete zonden, en het onderkennen daarvan moet volgens Chapell aan de basis liggen van het thema en de boodschap van de preek.¹⁰ Deze insteek kun je zo typeren: in de Bijbel staan God en Christus centraal, maar dan wel met nadruk op de manier waarop zij omgaan met *zondige* mensen.

Bezinning door 'biblical theology'

Wil je preken op 'expository' (uitleggende) manier, dan moet je je bezinnen op het lezen, begrijpen en uitleggen van de Bijbel. Een sleutelwoord daarvoor is: *biblical theology*.

Een kanttekening hierbij: 'bijbelse theologie' heeft hier niet de betekenis die in de negentiende eeuw in Duitsland eraan gegeven werd, maar de betekenis die Geerhardus Vos daaraan gaf, praktisch synoniem met het begrip heilshistorie zoals dat in vrijgemaakte kring werd gehanteerd. Ook hier stuit je op Nederlandse wortels: Geerhardus Vos (1862-1949) werd geboren in Nederland als zoon van een afgescheiden predikant. Hij emigreerde al jong naar Amerika, studeerde aan het presbyteriaanse Princeton, en werd daar later hoogleraar dogmatiek. In 1948 publiceerde hij zijn meest bekende boek: *Biblical Theology. Old and New Testaments*.

Het onderwerp van de *biblical theology* is veel breder dan de vraag naar heilshistorische uitleg van de bijbelse geschiedenis: ook profetieën, wijsheidsboeken en brieven komen in beeld. Overigens was ook in Nederland het heilshistorische lezen van de Bijbel breder dan alleen de bijbelse geschiedenis.¹¹

Ook op dit gebied is veel recent en bijbelgetrouw werk te vinden in de Engelse taal. Een andere pionier is geweest de Australische anglicaan Graeme Goldsworthy, met boeken als *Gospel and Kingdom, Preaching the*

Whole Bible as Christian Scripture en *Gospel-Centered Hermeneutics*. Een deelonderwerp dat mee door Goldsworthy voor het voetlicht kwam, is de vraag: op welke manier wordt het Oude Testament eigenlijk gehanteerd in het Nieuwe Testament? Studies op dit gebied blijken verrijkend effect te hebben op de studie van zowel het Oude als het Nieuwe Testament.¹² Profetieën, psalmen en brieven komen in beeld als Gods historisch bepaalde boodschap voor toen en voor nu.

De discussie in Nederland heeft zich toegespitst op het preken over de 'historische stoffen' in de Bijbel, en dan vooral in contrast met de 'exemplarische prediking'. Dat is mee veroorzaakt door artikelen van Holwerda en Van 't Veer op dit gebied. Maar de achterliggende vragen zijn niet minder belangrijk: wat betekent het dat de Bijbel een eenheid is, dat Christus de hoofdpersoon is in héél de Bijbel, en uiteindelijk ook de moderne hermeneutische vraag: op welke wijze heeft de oude tekst van de Bijbel een boodschap voor de mens van vandaag? De oude Nederlandse variant van de discussie lijkt vooral in te gaan op de eerste twee vragen.

Ook overzee krijgen die eerste vragen aandacht, maar vooral in het kader van de laatste vraag. Niet dat men daar al een eenvoudig recept heeft geformuleerd om tot de toepassing te komen, maar er zijn meer en gevarieerdere antwoorden dan men vroeger in Nederland gaf.

Keuze uit de rijkdom

Ik vond een mooi voorbeeld van wat je met deze benadering van Bijbel en hoorders kunt bereiken. Het betreft geen preken in de voor ons gebruikelijke zin van het woord, maar het is wel evangelieprediking. Don Carson heeft voor studenten die geen kennis hebben van de Bijbel, een serie van veertien causerieën gehouden onder de titel: *The God who is There*.¹³ Hij begint bij Genesis 1 en eindigt bij Openbaring 21 en 22. Bijna elke causerie is geconcentreerd rond een specifiek bijbelgedeelte, en toch komt steeds het geheel van de Bijbel ter sprake. Tegelijk is deze bijbeluitleg een indringend appel op zijn toehoorders, en is de confrontatie met onze tijd en cultuur een integraal onderdeel van deze lezingen. Hoewel ik niet behoor tot de beoogde doelgroep – studenten zonder bijbelken-

nis – heb ik er veel van geleerd.

Er zou veel meer te noemen zijn. Op internet is ontzettend veel te vinden. Een boeiende voortzetting en verbreding van de discussies van ruim een halve eeuw terug in Nederland. Net als toen gaat het om de actualiteit van de preek, de centrale plaats van Christus en de plaats van de hoorders. En ook staat aan beide kanten van de discussie God en zijn Woord voorop, en staat niet de hoorder al bij het begin van de preek. Mijn indruk is dat je de weg van tekst naar preek, zoals ik die van deze Engelstalige broeders leer, in grote lijnen zo kunt samenvatten: lees en versta de tekst, zet deze in verband met het geheel van Gods openbaring, en kom onder de indruk van de rijkdom die dat oplevert. Uit die rijkdom moet dan datgene gekozen worden wat voor de hoorder van vandaag nodig is. De vraag wat 'nodig' is, wordt primair bepaald door het bijbels onderwijs, niet door de ervaren behoeften van de hoorders. Veel van deze Amerikaanse schrijvers en sprekers doen mij denken aan de schriftgeleerde die leerling van het koninkrijk is geworden (Mat. 13:52).

Noten:

- 1 Twee voorbeelden: John Carrick: *The Imperative of Preaching. A theology of sacred rhetoric* (Banner of Truth Trust, Edinburgh / Carlisle, 2002), is voor een groot deel protest tegen de preekmethode van Schilder en Holwerda. Een soortgelijk geluid is te lezen op internet in een artikel van Erik Wait: *The Danger of Redemptive-Historical Preaching* (op www.erikwait.com).
- 2 De citaten in het vervolg zijn mijn eigen, soms ietwat vrije, weergave in het Nederlands van Engelse teksten of lezingen.
- 3 Nieuwere boeken van Sidney Greidanus zijn: *Preaching Christ from Genesis* (2007) en *Preaching Christ from Ecclesiastes* (2010), Grand Rapids Mi, Eerdmans.
- 4 Don Carson, *The Primacy of Expository Preaching* (1), in mp3-formaat gevonden op www.desiringgod.org.
- 5 Zie het artikel in *Nader Bekeken* van januari 2011, en de daar genoemde publicaties van C. Trimp en Sidney Greidanus.
- 6 Vrij weergegeven naar: David Jackman, *Teaching the Old Testament. Part 2*, gevonden op www.atthecastle.org.uk in mp3 formaat.
- 7 David Jackman in dezelfde lezing als in de vorige noot. Andere voorbeelden hoe moderne literaire technieken worden benaderd, zijn te vinden in: Grant R. Osborne, *The Hermeneutical Spiral, a comprehensive introduction to biblical interpretation*, Downers Grove IL, Intervarsity Press, 1991, p. 153v.
- 8 Sinclair B. Ferguson, 'Preaching Christ from the Old Testament', in: C. Green & D. Jackman ed., *When God's Voice is Heard. The Power of Preaching*, Intervarsity Press, Leicester, 1995, p. 79-80.
- 9 Bryan Chapell, *Christ Centered Preaching*, 2nd ed., Grand Rapids Mi, Baker Academic, 2005.
- 10 Toen ik een kort onderzoekje deed naar de toepassing in een preek van K. Schilder en van B. Holwerda, viel het mij op dat daarin op ongeveer dezelfde manier een toepassing tot stand kwam. (Twee preken over 1 Samuel 6 in resp. K. Schilder, *Om Woord en Kerk*, Goes, 1948, p. 6v; B. Holwerda, *Tot de dag aanlicht*, Goes, 1950, p. 152).
- 11 Als voorbeeld kan dienen een drietal boeken onder redactie van G. Zomer, *Komende in de wereld, Komende tot leven* en *Komende in heerlijkheid*, Goes, 1975, 1977, 1979.
- 12 Ik vond een boeiende bijdrage hierover op internet in mp3-vorm, drie lezingen van Don Carson onder de titel *Use of OT in NT* (op www.welforum.com). Hij heeft samen met G.K. Beale ook een boek hierover geredigeerd: *Commentary on New Testament Use of Old Testament*, Grand Rapids, Baker, 2007. Er is nog veel meer te vinden op dit gebied, met namen als R.C. Sproul, Ligon Duncan en anderen.
- 13 Don Carson, *The God who is There, Finding Your Place in God's Story*, Grand Rapids Mi, Baker Books, 2010. Het geheel is ook te beluisteren in mp3-formaat, op www.thegospelcoalition.org.

Allemaal in de kring

De laatste jaren is er in veel gemeenten gekozen voor een indeling in (huis)kringen. In de gemeente waar ik mag werken (Assen-West), hebben we vorig jaar die overstap ook gemaakt.

Maar wel met de bijzonderheid dat een deel van de gemeente al een paar jaar geleden in kringen opgedeeld is. Om de eenheid in de gemeente te bevorderen is nu ook het andere deel in kringen ingedeeld. We hebben er ook enige haast mee gemaakt om zo de uitvoering van het gemeenteproject 'Thuis in Gods Huis' beter mogelijk te maken.

Dat in een deel van de gemeente die structuur in kringen al was ingevoerd, maakte het ons in zekere zin natuurlijk gemakkelijk: er was een aantal jaren terug al behoorlijk wat denkwerk verricht over het hoe en wat van kringen. Ook hadden we dus al enige ervaring met de werking ervan in de praktijk.

Waarom in de kring

Als achtergrond van het werken in kringen hebben we het volgende geformu-

leerd (opgenomen in een taakomschrijving van de kringleiders):

'De basis van het pastoraat ligt bij de gemeenteleden zelf. De Bijbel spreekt hierover op verschillende plaatsen o.a.:

Col. 3: 16	Onderricht en vermaan elkaar in alle wijsheid
Rom. 14: 19	Bouw elkaar op
Hebr. 10: 24	Spoor elkaar aan tot liefde
Jac. 5:16	Beken elkaar uw zonden en bid voor elkaar

Om deze vorm van omzien naar en toezien op elkaar te bevorderen, zijn de gemeenteleden ingedeeld in kleinere groepen: de kringen. Het doel van een kring is om elkaar te troosten, te bemoedigen, te vermanen en op te bouwen in het geloof.'

We hebben erbij uitgesproken dat een kring geen vervanging is van de erediensten en er ook niet is ter vervanging van gezamenlijke bijbelstudie. De vormen die we daarvoor hebben, blijven gewoon bestaan. De kringstructuur is niet iets wat op zichzelf staat,

maar is ondergeschikt aan de opbouw van de gemeente.

Als gemeente vormen we samen het lichaam van Christus en in zijn gemeente hebben we onze eigen plaats met onze van God gekregen gaven en mogelijkheden. Het is belangrijk die

gaven van elkaar te zien en naar elkaar toe te gebruiken, en niet alleen in de kring maar ook daarbuiten. Want het werken in kringen wil immers bijdragen aan de opbouw van de hele gemeente. Daarom ook proberen we (via de kringleider) de niet actieve leden zo

veel mogelijk bij de kringactiviteiten te betrekken. Want ook leden die geen belangstelling hebben, vormen toch een onderdeel van de kring.

De kringstructuur zou je kunnen zien als een werkvorm voor basispastoraat en diaconaat. De betrokkenheid en inzet van alle broeders en zusters wordt gevraagd, maar de verantwoordelijkheid blijft bij de ambtsdragers.

Voor het goed functioneren van een kring is de kringleider (m/v) belangrijk. De kringleider komt uit de kring zelf en wordt door de kring zelf aangesteld. Uiteraard krijgt hij/zij de mogelijkheid om door middel van bijvoorbeeld een cursus zich voor te bereiden op deze taak.

De kringleider is onder andere verantwoordelijk voor het regelmatig samenkomen van de kring (jaarrooster maken, regelen van gastgezinnen etc.), voor het leiden van het gesprek, voor bewaking van de (vertrouwelijke) sfeer in de kring, zodat lief en leed ook écht gedeeld kunnen worden.

Let op

We zijn dankbaar dat veel kringen goed draaien. En dankbaar zijn we ook dat er nog steeds groei in zit. In andere kringen gaat dat veel minder goed. Dat maakt ook dat je als ambtsdragers steeds alert moet zijn en zo nodig ook moet bijsturen. Want hebben we door het instellen van kringen de ultieme vorm gevonden van omzien naar en toezien op elkaar? Nee, dat niet. Want er zijn valkuilen voor het werken in kringen.

Belangrijk is dat je als ambtsdragers volop betrokken bent bij de kring-samenstelling. In 'mijn' gemeente hebben we gekozen voor een geografische indeling, die door de kerkenraad (met hulp van anderen) is gemaakt en vastgesteld. Zo voorkom je 'celvorming' (wat oneerbiedig gezegd): 'soort zoekt soort' (evangelisch bij evangelisch, oud bij oud, jonge gezinnen bij jonge gezinnen). In de kring-samenstelling moet ook de verscheidenheid die er is in de gemeente, tot uitdrukking komen.

Een andere valkuil is dat er onvolgende structuur is in de kringavonden

of dat een kring te veel blijft hangen in gezelligheid. Meer onderlinge ontmoeting dan onderlinge geloofsopbouw. Dit is ook een van de hoofdbezwaren die dr. Jaap Modderman noemt in zijn dissertatie *Kerk (in) delen. Van leergemeenschap naar ontmoetingsgemeenschap* (Kampen, 2008). Hij stelt dat de kerk primair een geloofsgemeenschap is. De leden delen en beleven met elkaar het geloof in God. Hij neemt een verschuiving waar van onderlinge geloofsopbouw naar onderlinge ontmoeting. Het gevaar bestaat dat een kring in die ontmoeting blijft hangen. Tegen die achtergrond is hij er niet onverdeeld gelukkig mee dat in veel gemeenten een structuur van kringen ontstaat. Al moet je in rekening brengen dat zijn dissertatie, geschreven vanuit zijn organisatiedeskundigheid en zijn onderzoek, gebaseerd is op zijn waarnemingen in één enkele kring in zijn eigen(!) gemeente, toch heeft hij hier wel een punt. Uiteraard mag er gezelligheid zijn (en daarin moet je ook investeren!), het eerste is en blijft die onderlinge geloofsopbouw door naar elkaar om te zien en op elkaar toe te zien.

En de ambtsdragers?

Daarom is het goed om te blijven zoeken naar wegen om dat steeds beter uit de verf te laten komen. Belangrijk is het daarom dat kringleiders elkaar regelmatig ontmoeten om toegerust te worden en onderling ervaringen uit te wisselen.

Verder is het belangrijk dat er veel contact is met de ambtsdragers. Weinig of geen betrokkenheid van de onderlingen en diakenen is bij het werken in kringen funest. Ze hebben juist een spilfunctie. Want een van de bezwaren tegen het werken in kringen is dat er geen inzet van ambtsdragers meer gevraagd wordt en dat zaken als tucht bij de gemeentelieden gelegd worden.

Dat kan inderdaad een valkuil zijn, maar als er veel inzet en betrokkenheid van de ambtsdragers is, kan dat voorkomen worden.

Veel basispastoraat (omzien naar) en diaconaat (toezien op) kan bij de leden van de kring neergelegd worden. Dat mag je als ambtsdragers daar ook rustig neerleggen. Maar wanneer je

als kring een probleem of situatie niet meer aankunt, dan komt de ambtsdrager in beeld.

Hij blijft ook eindverantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de kring.

Het vraagt wel om een goed contact tussen kring en ambtsdrager. Het is goed dat hij er eens een kringavond bij zit of deelneemt aan een (ontspannende) activiteit van een kring. Maar belangrijker nog is het frequente contact dat er moet zijn tussen kringleider en ambtsdrager. Daarvoor moet een goede vorm gevonden worden. In dat overleg kunnen allerlei zaken die in de kring leven, besproken worden. Daar (en in de toerusting!) moet ook duidelijk gemaakt worden dat er pastorale situaties kunnen zijn die alleen maar horen bij de verantwoordelijkheid van de ambtsdrager. Want zaken van opzicht en tucht, toelating tot de viering van het heilig avondmaal en onttrekkingen et cetera, zijn geen zaken die in een kringbespreking thuishoren.

Zoektocht

Werken in kringen in de gemeente?

Ja! Het is een goed middel (zo blijkt uit de praktijk!) om naar elkaar om te zien. Maar heb je alles ingedeeld en is iedereen geïnstrueerd, ga dan niet op je lauweren rusten: want er zijn en blijven valkuilen. Wees daar alert op en vermijd ze.

Werken in kringen blijft iets houden van een zoektocht, zowel voor de gemeente als voor de ambtsdragers. Zoekend ga je samen hierin je weg. Onder de zegen van de Here. Om zo samen te groeien in liefde voor Hem en voor elkaar.

Ongemakkelijke teksten

Gelezen
Harm Boiten

Bedoelt Jezus echt dat we onze familie moeten haten? Worden in de Bijbel de kinderen voorgetrokken? Is Petrus echt satanisch? Hoe komt het dat sommige bijbelteksten zo tegenstrijdig overkomen?

Wie de Bijbel leest, kent vast wel van die ongemakkelijke momenten. Soms maken teksten lastige vragen los. Nu verscheen er een boek met als titel *Ongemakkelijke teksten van Jezus*, waarin enkele gereformeerde en evangelische theologen 75 van die teksten bespreken voor een breed publiek.

'Nursery Piece'

De eerste ontmoeting met een boek is vaak het omslag. Laat ik beginnen met een vraag daarover. De kunstuiting op dit omslag verraste me. Het is een afbeelding van het kunstwerk 'Nursery Piece', gemaakt door Job Koelewijn. Hij maakte het werk van zand, pigment, geprinte stickers, eucalyptus op een ondergrond van vellen drukwerk met de tekst van Spinoza's *Ethica*. Wat de kunstenaar aantrekt in dit invloedrijke boek van de filosoof Baruch Spinoza, is het streven de lezer naar een hoger plan te brengen en zo ontsnapping te bieden aan de vanzelfsprekendheid van het alledaagse. De vloersculptuur in blauw en groen zand, die over het papier heen ligt, wordt uiterst zorgvuldig opgebouwd en weer bijeengeveegd,

als in een boeddhistisch mandalaritueel. Het sterk optische effect en de indringende eucalyptusgeur masseren Spinoza's wijsheden als het ware in ons hoofd, aldus de website van het Stedelijk Museum in Amsterdam, waar het kunstwerk te zien is. Ik vraag me in gemoede af wat het verband kan zijn tussen deze kunstuiting waarin Spinoza's *Ethica* een hoofdrol speelt, en het onderwerp van dit boek.

Als lezer van *Nader Bekeken* kon u vooraf al kennismaken met dit boek. Rob van Houwelingen, hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit in Kampen, gaf van enkele bijdragen een voorpublicatie in ons blad. Bijvoorbeeld over de vraag: 'Was Jezus natuurvriendelijk?' (*NB* juli/augustus 2011). Jezus zei immers tegen de vijgenboom: nooit ofte nimmer zal er nog iemand vruchten van jou eten. Op een heldere en toegankelijke manier leert Van Houwelingen je zo'n tekst te begrijpen. Samen met Reinier Sonneveld, theoloog en publicist, nam hij ook de redactie van dit nieuwe boek op zich. En de theologen Erik de Boer, Gerrit van Ek,

Ab Noordegraaf en Gie Vleugels werkten mee. De auteurs zijn volgens Sonneveld afkomstig uit 'allerlei vitale stromen van de Nederlandstalige kerk'.

Waarom schrijf je zo'n boek?

Uiteraard ligt de eerste aanleiding in ervaringen van vervreemding en ongemak bij de Bijbel. Die komen de auteurs bij zichzelf en bij veel medegelovigen tegen, aldus Sonneveld, die verwijst naar *Hard saying of Jesus* van de Amerikaan F.F. Bruce uit 1984. Een terechte verwijzing, maar voor de volledigheid: wij hadden al heel lang een dergelijk boek 'in eigen huis': *Overeenstemming benevens eene korte verklaring van onderscheidene plaatsen uit de H. schrift, welke schijnbaar met elkander in tegenspraak zijn* van Johannes Polyander uit 1621. Polyander schrijft over meer dan alleen woorden van Jezus, maar ook de uitgever/redacteur van dit boek wil niet volstaan met een werk over woorden van Jezus: er zullen meer delen volgen, over Paulus en over de oudtestamentische profeten. En daar zien we uiteraard naar uit.

Een tweede motief om dit boek te schrijven lag, aldus de redacteur, in het feit dat de nieuwtestamentische wetenschap de laatste decennia belangrijke innovaties kende. Dat zal zeker waar zijn, maar waarom niet even erbij

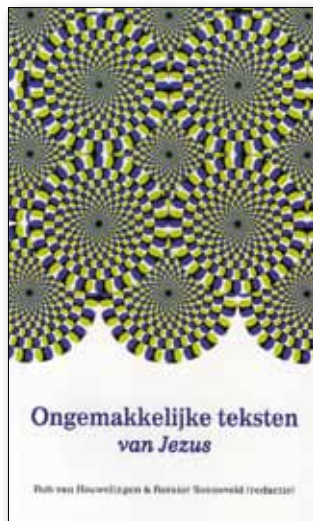
verteld wat die innovaties inhouden? Dat lijkt me juist interessant. Nu moet de lezer ernaar raden.

Wat voorbeelden

In het kader van een korte aankondiging kan ik niet alle 75 bijdragen bespreken. Regelmatig is de uitleg mooi en brengt het je ook echt dicht bij een goed verstaan van de Schrift en de vertrouwelijke omgang met de Here. Met name de bijdragen van Van Houwelingen springen er voor mij uit. Bijvoorbeeld het stukje over de vraag: 'Had Jezus een hekel aan Farizeeën?' Van Houwelingen laat dan zien dat Jezus geen hekel had aan farizeeën, maar Hij hekelt wel iedereen die er een dubbele moraal op nahoudt.

Soms roept een stukje nieuwe vragen op. Een voorbeeld. Gie Vleugels vraagt bij de tekst 'Zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht': blijft de wet eeuwig? Hij denkt niet dat Jezus de geboden aan de kant wil schuiven. Jezus' eigen geboden liggen juist in het verlengde van de wet van het Oude Testament. Toch maakt Jezus wel degelijk een eind aan sommige geboden van het Oude Testament: de sabbat, reinheidswetten, de koningswet en de tempelwetten. Bij die laatste wetten wijst Vleugels erop dat niet God de koning wilde, maar het volk, dat de tempel niet Gods idee was, maar van David. En de regels die God dan geeft, zijn van kracht zolang de desbetreffende menselijke instellingen (koning, tempel) bestaan. Dus Jezus bedoelt niet dat alle geboden onverminderd blijven gelden. Wat bedoelt Jezus dan wel? De gerechtigheid blijft de norm, dat is de kern en die blijft.

Bij dit betoog van Vleugels heb ik wel wat vragen. Maakte Jezus echt 'eigen geboden'? Hij zelf zegt toch dat Hij niet kwam om de wet of de profeten af te schaffen, maar om ze te vervullen. Het lijkt me verder dat je de tempel niet los kunt zien van de tabernakel. Van de tabernakel kun je toch niet zeggen dat God die niet wilde, maar Mozes of het volk. Zo kun je de wens van David om de tempel te bouwen ook niet los zien van de plaats van de ark en de tabernakel.

Wat elke jota en elke tittel in de wet is – juist die woorden staan in de besproken tekst – legt Vleugels niet uit; hij vindt dat het gaat om de kern van de geboden, namelijk de 'gerechtigheid' die God zijn volk wilde leren. Maar waar blijven dan de tittel en de jota? Jezus zelf zegt erbij: wie een van de kleinste van deze geboden afschaft, zal als de kleinste worden beschouwd in het koninkrijk van de hemel. Was deze tekst niet een voor de hand liggende gelegenheid om artikel 25 van de NGB ter sprake te brengen? Christus is de vervulling van de wet en daarom moeten christenen de schaduwen niet

langer handhaven, maar de getuigenissen uit de Wet en de Profeten gebruiken om hen in het evangelie te bevestigen en ook om naar Gods wil hun leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer.

Mooi is van dezelfde auteur de bespreking van de tekst: 'En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren.' Vleugels wijst erop dat Jezus zelf dat later niet doet tijdens het verhoor voor de hogepriester, wanneer hij op de wang geslagen wordt. Hij reageert dan met de woorden: 'Als ik iets verkeerd gezegd heb, zeg dan wat er verkeerd was, maar als het juist is wat ik heb gezegd, waarom slaat u me dan?' (Joh. 18:23). Vleugels wijst erop dat het 'niet verzetten' in de tekst eigenlijk iets betekent als: stel je niet als een tegenstander tegenover zo iemand op. Inhoudelijk komt de uitleg van Vleugels overigens overeen met die van Polyander van bijna vier eeuwen terug.

Het debat over ongemakkelijke teksten is niet iets van alleen de laatste tijd, maar in dit boek geven vijf theologen een nieuwe impuls aan de verheldering en uitleg van heel wat van die teksten. Wie verheldering zoekt, kan door dit boek vaak verder geholpen worden. En het mooie is dat je al lezend in de woorden van Jezus weer dicht bij de Bijbel leert leven en dicht bij de Here zelf.

N.a.v: Rob van Houwelingen en Reinier Sonneveld (red.), *Ongemakkelijke teksten van Jezus*, 2011, ISBN 978-90-5881-506-4, 228 pag., prijs € 15,90

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste twee jaar geleden op te vragen is er via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Archief kunt u uit een aantal nummers downloaden.

Verder zijn trefwoordenregisters op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Kerkgang

Wij zijn weer opgegaan tot Gods altaren
met moeite en met haast, want het was laat.
Jeruzalem ligt in een drukke straat,
maar geen zag, dat wij bruiloftsgangers waren.

We gleden met een achteloze groet
de hoge bank in, naar ons eigen kussen,
naast onze broeder, maar één plaats ertussen:
contact, met mate, is betamelijk en goed.

En met de handen in de schoot gevouwen,
verlost van psalmboek, overjas en hoed,
zijn w' overwonnen door 't verzoenend bloed,
Voor ditmaal zonder pepermint te kauwen.

Wij legden één moment de wapens neer,
verwonderd dat ze waren meegedragen
bij al de schamelheid, die wij van binnen zagen,
en onze broeder was geen vreemde meer.

Zo zijn wij uit Jeruzalem gekomen,
ja, meer dan overwinnaars, in ons lied,
maar zij, die buiten stonden, vroegen niet
of wij een boodschap hadden meegenomen.

Anne Schouten

Uit: *Ontmoeting. Werk van Gereformeerde Dichters en Dichtersessen*, verzameld door P.A. Hekstra, M.J. Roorda en M. Siesling, Goes (1953), p. 41.

Ook in: *Brandaan van de christelijke poëzie*, samenstelling Rien van den Berg, Barneveld (2008), p. 62.

Het gedicht bevat een tegenstelling: de 'wij' gingen niet bepaald goed voorbereid naar de kerk. Het lijkt erop dat sleur een rol speelt. Ze hebben geen missionaire uitstraling, wat dat ook zijn moge. Maar dan gebeurt er wat in strofe 3: overwonnen door 't verzoenend bloed. En dan wordt alles anders. De waarde en de zin van de kerkgang springen er in de laatste twee strofen uit: meer dan overwinnaars in ons lied.

(Dit vers sluit aan bij het artikel van Pieter Niemeijer in dit nummer: *Waarom naar de kerk?* – Rust bij God.)

De kritiek van Dalrymple op een sentimentele cultuur

Persrevue
Perry Storm

In deze aflevering van de Persrevue een keer aandacht voor Theodore Dalrymple. Sinds in 2004 een Nederlandse vertaling verscheen van zijn *Leven aan de onderkant* is er haast elk jaar wel weer een boek van hem vertaald en uitgegeven (bijv. in 2005 *Beschaving of wat er van over is* of in 2009 *Profeten en charlatans*). De laatste (tot nu) toe in het rijtje is: *Door en door verwend. Kritiek op de sentimentele samenleving* (uitg. Nieuw Amsterdam). Dat (zeer leeswaardige) boek verscheen halverwege 2011 en trok nogal wat aandacht in de vorm van interviews erover. Wie is Dalrymple? Jarenlang was hij arts en psychiater, werkzaam onder de laagste klassen van de Engelse samenleving. De zo opgedane ervaringen hebben mee geleid tot zijn scherpe kritiek op de westerse samenleving met haar fixatie op zelfontplooiing en zelfverwerking ten koste van matigheid en verantwoordelijkheidsgevoel. Daarmee wordt Dalrymple in de rechtse en conservatieve hoek gezet en zelfs wel getypeerd als 'de grootste plaaggeest voor links'. Voor heel genuanceerde betogen moet je niet bij hem wezen, wel voor doorgaans goed beargumenteerde. Hij analyseert en kritiseert de in onze cultuur dominant geworden mensbeelden en politieke correctheden. En daarmee vraagt hij regelmatig aandacht voor

verwaarloosde waarden waarin je ook als christen veel herkent. Dalrymple is zelf geen christen. Merkwaardig genoeg neemt hij het desondanks op voor de invloed van het christelijke geloof op de samenleving. Het verdwijnen ervan, en de vijandige oppositie ertegen van beruchte atheïsten als Richard Dawkins worden door hem betreurd en bestreden. Het maakt bij elkaar dat zijn (uiterst leesbare) werk aandacht waard is. In *VolZin* (van 25 november 2011, titel: 'Hoed je voor de sentimentalist') publiceerde Cees Veltman een interview met hem. Zoals gezegd naar aanleiding van zijn laatste boek. De strekking van dat boek typeert Veltman kort zo:

Sentimentaliteit is de stamvader en de vroedvrouw van wreedheid, waarschuwt hij in zijn nieuwste boek Door en door verwend. Kritiek op de sentimentele samenleving. Daarin richt hij zijn pijlen op de hypocrisie van mannen die laaiend worden over pedofielen maar vaak zelf veel ellende hebben berokkend aan hun eigen gezin. Hoeveel mannen heeft hij niet gehad op zijn spreekuur met de namen van hun kinderen op hun armen getatoeëerd? Lege harten op zoek naar emotie. Ze zijn bereid om pijn te lijden voor hun kroost, maar ze houden ook weer niet zo veel van die kinderen dat ze voor hen willen zorgen, is dan

zijn scherpe antwoord. Iets soortgelijks neemt hij waar in de enerzijds grote toegankelijkheid aan kinderen terwijl zij anderzijds soms gewelddadig worden bejegend. 'In Engeland groeit een kinderlijke mentaliteit onder volwassenen. Zo wordt bij elk conflict tussen een organisatie en een individu het individu automatisch als slachtoffer beschouwd. Kijk uit voor dat overdreven emotionele gedoe', zo waarschuwt hij op zijn piepkleine kamer in het dure Utrechtse Hotel Karel de Vijfde.

Dalrymple houdt zijn hart vast bij het onderwijspeil, maar hij blijft ervan overtuigd dat bijna honderd procent van de kinderen uit de armste gezinnen vloeiend kunnen leren lezen en schrijven. Als maar de goede didactische methoden worden gebruikt. Juist daar heeft hij echter geen hoge pet van op.

Wanneer hem gevraagd wordt waarom hij niet zo houdt van spraakmakende atheïsten zoals Hitchens, Dawkins en Onfray, zegt hij:

'Al ben ik zelf niet religieus, ik zie de voordelen van religie wel. De afwezigheid van religieus geloof – als dat niet intolerant is – kan zeer nadelige gevolgen hebben voor het karakter van de mens.'
Als je de wereld ontdoet van haar doel

en alleen de wrede feiten laat bestaan, ontdoe je die wereld van redenen tot dankbaarheid en die is zowel voor geluk als fatsoen noodzakelijk. Zonder dankbaarheid is het moeilijk om te waarderen wat je hebt. Het leven wordt dan één grote koopwoede die nooit wordt bevredigd, zo vat hij de nadelen van de ontkerkelijking samen in zijn eerdere boek Profeten en charlatans. 'Als je de religie betreurt, betreur je onze beschaving, monumenten, verworvenheden en erfgoed. Natuurlijk, je kunt de geschiedenis van religie beschrijven als een geschiedenis van onverdraagzaamheid en slachtpartijen. Net zoals de geschiedenis van de medicijnkunst als een aaneenschakeling van verschrikkelijke dingen die artsen hebben uitgespookt, of de geschiedenis van wetenschap als een aaneenschakeling van rampen tot de uitvinding van de atoombom aan toe. Dat is gemakkelijk gezegd maar niet de gehele waarheid. De nieuwe atheïsten zoals Dawkins zijn mij te militant. Hij beweert zelfs dat wie zijn kind meeneemt naar een religieus huis schuldig is aan kindermisbruik. Dan zeg je dus dat iemand tussenbeide moet springen om het te voorkomen. Zo niet, dan vind je dus dat het geen kindermisbruik is. Hij meent dus niet wat hij zegt of als hij dat wel doet, is hij gevaarlijk totalitair.'

Wat is volgens u de waarde van religie?

'Religie geeft het leven een transcendente zin en stelt mensen in staat tegelijkertijd belangrijk en bescheiden te zijn. Je bent bescheiden omdat je vergeleken met God niets bent en je bent belangrijk omdat je verantwoordelijk bent voor de schepping. De balans daartussen vinden is natuurlijk wel heel moeilijk. Voor de meeste mensen is religie bijna de enige manier waarop die balans te vinden is. Het kan het egoïsme van het moderne individualisme intomen. Religie is ook belangrijk gezien de existentiële grenzen waaraan het leven gebonden is. Het vergemakkelijkt de acceptatie ervan waar anderen die grenzen heel moeilijk kunnen aanvaarden.'

En toch noemt u zich niet religieus?
'Je kunt de voordelen ervan zien, maar dat is niet hetzelfde als zeggen dat je gelooft in een God in de hemel. Een

probleem is dat de voordelen van religie alleen te zien zijn als iedereen er echt in gelooft. Groot-Brittannië is een heel onreligieus land. We hebben nu al een derde generatie die zonder enige religieuze achtergrond is opgegroeid, ze weten niet eens wat religie inhoudt. Wat kunnen ze dan weten van de geschiedenis van hun land of van Europa? Kun je je voorstellen dat je een kerk binnentapt en geen idee hebt wat het betekent wat je ziet? (lacht). Grappig gebouw denken ze dan.'

Hij pakt een Franse krant, waar toevallig zijn oog op valt, en wijst op een artikel over het geven van andere bestemmingen aan kerken, zoals slaapgelegenheden of sportzalen: 'Het lijkt de Sovjet-Unie wel, al gaat het deze keer zonder dwang.'

Theodore Dalrymple (foto: Jaap Stronks)

'In 1950 ging nog driekwart van de Britse kinderen naar een zondagsschool. Hun ouders waren heus niet zo religieus, maar ze erkenden de waarde van de kennis van religie en verwachtten dat de school betere mensen van hen zou maken. Dat idee is bijna verdwenen. Het zou me verbazen als dat percentage nu nog meer zou zijn dan vijf procent. Kijk, ik weet niet of ik het als kind leuk gevonden zou hebben naar zondagsschool te gaan. Ik zou het waarschijnlijk saai hebben gevonden, maar leren om iets saai te vinden en hoe je daarmee kunt omgaan, is ook belangrijk.'

In een ander interview met Dalrymple, dat een maand eerder verscheen, wordt zijn waardering voor het geloof, dat hij zelf niet heeft, ook signaleerd. In

dit geval is het Tjerk de Reus die hem uitvraagt (titel: 'Jouw ego is niet heilig', CV.Koers oktober 2011). We horen eerst vergelijkbare dingen als hierboven, maar dan boort de Reus nog wat dieper. Dan blijkt Dalrymple opmerkelijk genoeg in te stemmen met wat de kerk belijdt over de erfzonde en dus over de slechtheid die in de mens zelf zit. Iets dat hij ook trouwens al betoogd had in zijn boek *Beschaving en wat ervan over is*. De Reus schrijft:

Nuttige mythe

Waar haalt Dalrymple de mosterd eigenlijk vandaan? Uit welke bronnen put hij de ideeën voor een morele heroriëntatie? Hij weidt er niet systematisch over uit, maar op tal van momenten in zijn werk valt waardering voor religie aan te treffen, met name voor de christelijke geloofstraditie. In *Profeten en charlatans* (2009) levert hij felle kritiek op 'nieuwe atheïsten' als Dawkins, Hitchens en Harris – die in zijn ogen een abjecte boodschap ventileren. Hij schrijft: 'Als je religie betreurt, betekent dat in feite dat je onze beschaving, haar monumenten, verworvenheden en erfgoed betreurt.' Maar Dalrymple zegt meer: afwezigheid van religie kan 'zeer nadelige gevolgen hebben voor het karakter en de persoonlijkheid van de mens'. Waarom? 'Als je de wereld ontdoet van haar doel, en alleen de wrede feiten laat bestaan, ontdoe je de wereld – voor veel mensen althans – van redenen tot dankbaarheid, en een gevoel van dankbaarheid is zowel voor het geluk, als voor het fatsoen noodzakelijk. Het gevoel van dankbaarheid kan snel, en maar al te gemakkelijk, plaatsmaken voor het gevoel dat je er recht op hebt.'

Voortbordurend op wat Dalrymple zegt: zonder geloof in God is er minder reden het goede in het leven in dankbaarheid te ontvangen. Want wie zou je moeten danken? Wat ervoor in de plaats kan komen – 'maar al te gemakkelijk', vindt Dalrymple – is een eisende houding. In zijn meest recente boek, *Door en door* (2011), maakt hij een intrigerende opmerking over het aloude leerstuk van de erfzonde. 'Daarom kan iemand die gelooft in erfzonde, de nuttigste van alle mythes, een klare blik paren aan mededogen, terwijl dat heel moeilijk is voor iemand die in de na-

tuurlijke goedheid van de mens gelooft – iemand die alles vergeeft omdat hij zegt dat hij alles begrijpt en vervolgens onverschillig en gevoelloos wordt.’ Een nuttige mythe? In de kerk zullen veel dominees hem dit niet nazeggen. Maar Dalrymple houdt de actuele relevantie ervan graag hoog. ‘Vind jij dat een opmerkelijke uitspraak? Het is toch zonneklaar dat je niet zonder een dergelijk idee kunt? Verander het leerstuk van de erfzonde in zijn tegendeel, en je zit meteen in de grootste ellende. Want het tegendeel van de “aangeboren slechtheid” van de mens is de alom toegejuichte, natuurlijke goedheid, waarover wij allemaal zouden beschikken. Diep in ons huist een schuldeloze ziel. Dat waandenkbeeld leidt tot de problemen die we nu om ons heen zien. Jongeren vinden niet dat ze ergens moeite voor hoeven doen, vinden niet dat zelfbeperking nuttig kan zijn. Alles gaat draaien om het eigen ik. Dat is het negatieve effect van de idee dat alle mensen met een schuldeloze ziel ter wereld komen en slechts door invloeden van buitenaf eventueel in kwade wateren geraken. En dan nog zullen ze verantwoordelijkheid afschuiven, want hun diepste ik “zou zoiets nooit doen”. Nee, het is veel reëler om een open oog te hebben voor onze slechte neigingen. Die kunnen in ons de kop opsteken. Grenzen stellen aan jezelf, moeite doen om iets te bereiken, dat zijn basisvaardigheden voor het mens-zijn.’

Horror van het relativisme

Onlangs stelde de Britse filosoof Alain de Botton dat religie benut moet worden buiten de sfeer van kerk en geloof. Want, vindt hij, religie is behulpzaam, ook in een seculiere sfeer. Iets vergelijkbaars betoogt Dalrymple, maar hij beseft ook dat in zijn stevige morele pleidooi een veronderstelling huist: dat er een bestaande morele orde is die daadwerkelijk gezag over ons heeft. En dat is precies de geloofsclaim die in de kerk moeiteloos wordt beaamd – maar buiten religieuze kaders is dit lastiger. Maar hoe sterk is dan Dalrymples morele sermoen? ‘Dit is een reëel probleem’, geeft hij toe. ‘Als je gelooft in God, spreekt het misschien meer vanzelf dat je bepaalde morele regels als gezaghebbend aanvaardt. Maar als jij beweert dat je je zus of zo behoort te gedragen, omdat God dat van jou

wil – dan vraagt de criticus: hoe wéét jij zo zeker dat God dit van je vraagt? Het blijft dus lastig. Ik zie geen oplossing voor deze fundamentele vraag. Inderdaad, dit zou je de horror van het relativisme kunnen noemen. Als er geen God of hoogste autoriteit bestaat, beslis je alles voor jezelf: wat jou het beste past.’

Onthullend die laatste zinnen. En waar. Je zou Dalrymple zelf graag de verlossing uit dat relativisme gunnen. Daarvoor is ook de bescheidenheid nodig dat je erkent dat er openbaring is, wat wel wat meer en wat anders is dan het bestaan van nuttige mythes. Zonder geloof in openbaring is de ‘horror van het relativisme’ onontkoombaar. Terug nu naar het interview in VolZin. Doorgevraagd wordt door Veltman naar Dalrymples opvatting dat wie aan de onderkant van de samenleving verkeren, te veel gezien worden als slachtoffers, zonder op hun verantwoordelijkheid voor hun situatie te worden aangesproken.

Toch kunnen we ons niet goed indenken hoe het is werkelijk arm te zijn. ‘Je kunt je inderdaad niet goed voorstellen hoe het is te moeten opgroeien in een woonwijk waar bijna alle moeders alleenstaand zijn, met steeds wisselende stiefvaders, drugshandel, dronkenschap en onveiligheid op straat door jeugdberendes. Daarom hebben we stevig onderwijs nodig, een beetje streng. Scholen moeten leerlingen niet altijd willen plezieren, ze moeten hen juist helpen een ander, beter en rijker leven te kunnen leiden. Nu blijkt een vijfde tot een kwart van de leerlingen na elf jaar school niet goed te kunnen lezen en schrijven. Hoe kun je dan in een moderne samenleving functioneren? Het is bewezen dat bijna elk kind met een normale intelligentie vrij gemakkelijk kan leren lezen en schrijven. Het ontbreekt aan een goede didactiek. Jarenlang is met het onderwijs geëxperimenteerd alsof de kinderen laboratoriumdieren waren.’

Bent u niet idealistischer dan linkse politici die met woorden opkomen voor die zwakste groepen?

‘Misschien. Sommige mensen kunnen zichzelf echt niet helpen. Daar is geen twijfel aan, maar dat een hoog percen-

tage van de mensen financiële ondersteuning van de staat nodig heeft, is onzin. Het helpt hen niet om een goed leven te krijgen. Als je een vrouw die steeds geslagen wordt door haar man, vertelt dat ze zowel praktisch als moreel verantwoordelijk is voor haar eigen leven, betekent dat niet dat je haar niet wilt helpen. Je zegt haar de waarheid. Vreemd genoeg leidt de weigering om in te zien welk aandeel mensen zelf in hun ondergang hebben in de praktijk tot volstrekte gevoelloosheid en onverschilligheid voor hun lijden. Het vermijden van morele oordelen maskeert stevast onverschilligheid en gevoelloosheid. Voor een sentimentalist bestaat er natuurlijk niet zoiets als een crimineel – alleen maar een omgeving die hem heeft laten vallen.

De oorzaak van veel problemen ligt bij het culturele relativisme en de seksuele revolutie waardoor alles geoorloofd is geworden, tot seksueel misbruik en geweld tegen vrouwen aan toe. En bij de hypocrisie van de middenklassen en intellectuelen die met de mond belijden dat elke bevolkingsgroep en cultuur evenveel waard is maar ondertussen naar Mozart luisteren en hun kinderen naar blanke en privéscholen sturen.’

Waar komt de sentimentaliteit vandaan waar u tegen waarschuwt?

‘Dat is een moeilijke vraag. Het is waarschijnlijk een poging van mensen om zich beter voor te doen dan ze zijn. Ze doen wel hun best maar op een tamelijk oneerlijke en goedkope manier die hen zelf niets kost. Gordon Brown, onze vroegere minister-president, is typisch zo’n sentimentele man. Hij verklaarde in Afrika dat ieder kind lager onderwijs moest krijgen en dwong de Britse belastingbetaler daarvoor te dokken terwijl hij zelf een land leidde met een volstrekt abominabele staat van dienst ten aanzien van het welzijn van kinderen. Hij stond bekend als iemand die niet goed met mensen kon omgaan. Zijn actie voor Afrika was een soort compensatie voor zijn gebrek aan gevoel.’

U maakt bezwaar tegen de ideologie achter de multiculturele samenleving, maar daar zitten we toch al in?

‘Die ideologie is goedkoop. Natuurlijk ben ik er geen voorstander van anderen

een Leitcultuur op te leggen. Het idee echter dat je mensen met uiteenlopende nationaliteiten die weinig gemeenschappelijks hebben op een hoop kunt gooien en dat dat een goed idee is, staat mij niet aan. Vooral niet omdat het in de eerste plaats wordt opgelegd aan mensen uit sociaal zwakke milieus. Niet aan mensen die in dure restaurants eten. (lacht). Uit een Amerikaans onderzoek blijkt dat hoe multicultureler een woonwijk is, hoe minder veilig de mensen zich er voelen. Alleen al omdat mensen door taal- en cultuurverschillen moeilijk met elkaar kunnen praten. Je weet niet wat mensen boos maakt of blij. Je loopt de

hele tijd op eieren. Iedereen moet de hele tijd antropoloog zijn' (lacht).

Is de slotsom van dit alles dat u weinig optimistisch bent over Europa de komende jaren?

'Ach dat valt wel mee, maar ik denk toch dat Europa een beetje in verval zal raken, vergeleken met de rest van de wereld. Omdat de wil onvoldoende bestaat om moeilijke beslissingen te nemen. Wat steekt er nu achter de huidige eurocrisis? Niet alleen de financiële crisis. Waarom heeft de Griekse regering zoveel geld geleend en waarom is er zoveel geld uitgeleend aan Griekenland? De Griekse re-

gering wilde een hoge levensstandaard voor iedereen subsidiëren zonder dat de mensen er hard voor hoefden te werken. De Grieken zijn niet zo verschillend van de andere Europeanen. We leven allemaal boven onze stand en op kosten van de toekomst. Dat is een tamelijk nieuw verschijnsel. Ik weet nog dat ouderen heel aarzelend hulp van de overheid accepteerden, want zij beschouwden dat als verkeerd en als een vernedering. Nu is hulp een recht geworden. De financiële crisis van nu is dus ook een morele crisis.'

Het wordt kouder in Nederland

Wat Dalrymple signaleert, de bewuste en fanatieke terugdringing van de invloed van het christelijk geloof in de samenleving, daar weten we in Nederland alles van. Dr. W. Verboom schrijft erover in *De Waarheidsvriend* van 1 december 2011. Dit naar aanleiding van de verhitte discussies over 'de weigerambtenaar' (ook de titel van Verbooms artikel). Verboom signaleert dat ons land eerst de reputatie had van grote tolerantie tegenover minderheden. Denk aan de positie van de Joodse gemeenschap in Amsterdam. Vrijheid was volgens hem een waarde die diep verankerd was in het leven van ons volk. Vervolgens schrijft hij:

In onze tijd vindt er een metamorfose plaats. Een totale verandering woelt onze samenleving om. In de jaren zestig van de vorige eeuw zijn de bommen gelegd en nu komen ze tot ontploffing. Het zat er gewoon in. De vraag was niet of dat zou gebeuren, maar wanneer dat zou gebeuren. Nu is dan de tijd aangebroken dat er een geslacht aantreedt 'dat Jozef niet meer gekend heeft'. Op 15 november 2011 barstte de bom in de Tweede Kamer. Tien jaar geleden werd het homohuwelijk een feit. Natuurlijk houden we rekening met ambtenaren die gewetensbezwaren hebben, zo klonk het. Zo zijn we dat gewend in ons Nederland. De waarheid komt nu aan het licht. Ambtenaren die gewetensbezwaren hebben, noemen we weigerambtenaren en weigeren kan juridisch niet. Dan moet je gewoon stoppen en gaan vissen (als dat mag).

Dictatuur

Wat zien we dus? Het begrip vrijheid wordt op een totaal andere manier ingevuld. Niet meer zo dat er ruimte is voor mensen die om des gewetens wil (omdat ze het zonde vinden) bepaalde dingen niet kunnen doen. Maar zo dat er geen ruimte en begrip meer is voor die mensen. Op 15 november 2011 is de ambtenaar die jarenlang in grote trouw zijn werk deed van het ene op het andere moment van subject een object geworden. Heet dat geen dictatuur? CU-politicus Slob zoekt de oplossing in het voorstel om de huwelijkssluiting louter als een administratieve handeling te zien. Afgezien van het feit dat een jawoord voor de overheid als dienaar van God – hoe administratief die ook is – nooit alleen maar administratief is, is hier veel meer aan de hand. Laten we het gewoon ronduit zeggen: een groot deel van onze volksvertegenwoordiging wil af van het christelijk verleden van ons land.

Burgemeester Bilder

Dat leeft niet alleen bij links, maar ook bij rechts. Het wordt zelfs leuk om mensen als burgemeester Bilder te pesten. Johnny Quid van *GeenStijl* schreef over de burgemeester van Zwartewaterland: 'Homo's en vrouwen als gelijkwaardig aan mannen behandelen, betekent een einde van de godsdienstvrijheid. Allemaal even zwaaien naar burgemeester

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris Ds. H. Pathuis
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger.
Redactie Dr. A. Bas
Ds. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Hoogkerk
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Brouwershaven
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Axel
Ds. H. Drost, Rivne, Oekraïne
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Putten
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,
postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:
www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen

2. schriftelijk:

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest

3. telefonisch:

0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Kijk voor meer informatie en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementenprijzen:

Nader Bekeken	33,00
Nader Bekeken + vier cahiers	65,00
Nader Bekeken studenten	15,50
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	10,75

Bankrekening: 59.29.31.927 ABN/AMRO

Deze tarieven gelden bij machtigen (automatische incasso).
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

ISSN 1380 - 3034

Eddy Bilder van Zwartekousenland, de man die deze stelling de wereld in helpt. Hij heeft een stukkie getikt voor de Playboy van de Gereformeerde Bond, genaamd de Waarheidsvriend. (...) Het bizarre is dus dat zo'n Eddy met deze naargeestige waanbeelden en enge wereldvisie burgemeester is in Nederland. Prima die mening, maar wel in je eigen hok. Die mening + publieke invloed maakt ons bang. Hadden we al gemeld dat theocratie kapotstuk moet? Bij deze dan: theocratie moet worden uitgeroeid. Laat ons bidden.'

Juridisch schoon

Ik meen dat het mijn leermeester prof. A.A. van Ruler was, die eens zei dat er de volgende lijn tracerbaar is als het gaat om haat tegen het christelijk geloof: (1) bespotting, (2) discriminatie, (3) verbod, (4) vervolging. Hij wees toen naar Rusland. Ik denk dat het een kwestie van tijd is dat we zullen merken hoe waar het is wat hij toen zei. Maar dan in ons eigen land.

Stel je voor dat een ambtenaar het in zijn hoofd haalt om te weigeren een homohuwelijk te sluiten. Dan overtreedt hij de wet. Idem een gemeenteraad die zo iemand de hand boven het hoofd houdt. Dat is strafbaar. Dus: aangifte doen tegen zulke mensen en vervolgen. Zo maken we ons land juridisch schoon. Je scoort er electoraal mee als je afrekent met weigerambtenaren. Je maakt je verdacht als je het voor hen opneemt.

Meer te doen

Maar wachten er nog veel meer klussen: vrijheid in het christelijk onderwijs, ritueel slachten, besnijdenis, doop van kinderen, vrouwenstandpunt. 'In je hok', zegt Quid. Geldt dat ook voor de kerk? Is een kerkdienst iets in een hok of is ze een openbare eredienst en is een preek een openbare aangelegenheid? Ik meen van wel. Dan zal de prediker zich wel aan de geseclariseerde regels moeten houden. Het kan nog druk worden in de Tweede

Kamer, na de zaak Vlietstra. Waar zijn we mee bezig?

Bij de RMU meldden zich in een week zeventig ambtenaren met gewetensbezwaren. Misschien moeten we eens gaan nadenken over stille tochten met hen in Den Haag. 'Mon Dieu, ayez pitié de moi et de ton pauvre peuple' – mijn God, heb medelijden met mij en met dit arme volk. (Laatste woorden van Willem van Oranje.)

Nu zou je misschien de neiging hebben Verbooms woorden enigszins te relativiseren. Want is het sinds hij dit schreef, niet zo gegaan dat de wettelijke regeling om het functioneren van de zogenaamde weigerambtenaren onmogelijk te maken door het kabinet weer op de lange baan geschoven is? Is de zaak ds. Vlietstra toch niet met een sisser afgelopen? Is de zorgwekkende rechterlijke veroordeling van de Schilderschool in Oegstgeest in de zaak rond het ontslag van een homoseksuele leraar niet gevolgd door een toch uiteengaan van school en leraar (op het moment dat ik dit schrijf in het nieuws)? Is het dankzij de grotere bezonnenheid van de Eerste Kamer niet zo dat de kwalijke symboolwetgeving over het onverdoofd ritueel slachten het voorlopig niet gehaald heeft (idem)? Maar het is, zo is te vrezen, allemaal hooguit wat uitstel binnen ontwikkelingen die, als de Here het niet verhoedt, doorgaan. Want het wordt voor christenen kouder in het Nederland waar zij de godsdienst aanhangen van wat een niet meer begrepen minderheid is geworden. Aan de andere kant moet het woord van Petrus ons nuchter houden: 'Geliefde broeders en zusters, wees niet verbaasd over de vuurproef die u ondergaat; er overkomt u niets uitzonderlijks' (1 Petr. 3:12). Wanneer we in 2012 een beetje meer zouden moeten lijden omdat we christen zijn, moeten we ons niet schamen en die naam tot eer van God dragen (vs. 16).

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening 32.46 25.901 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering:

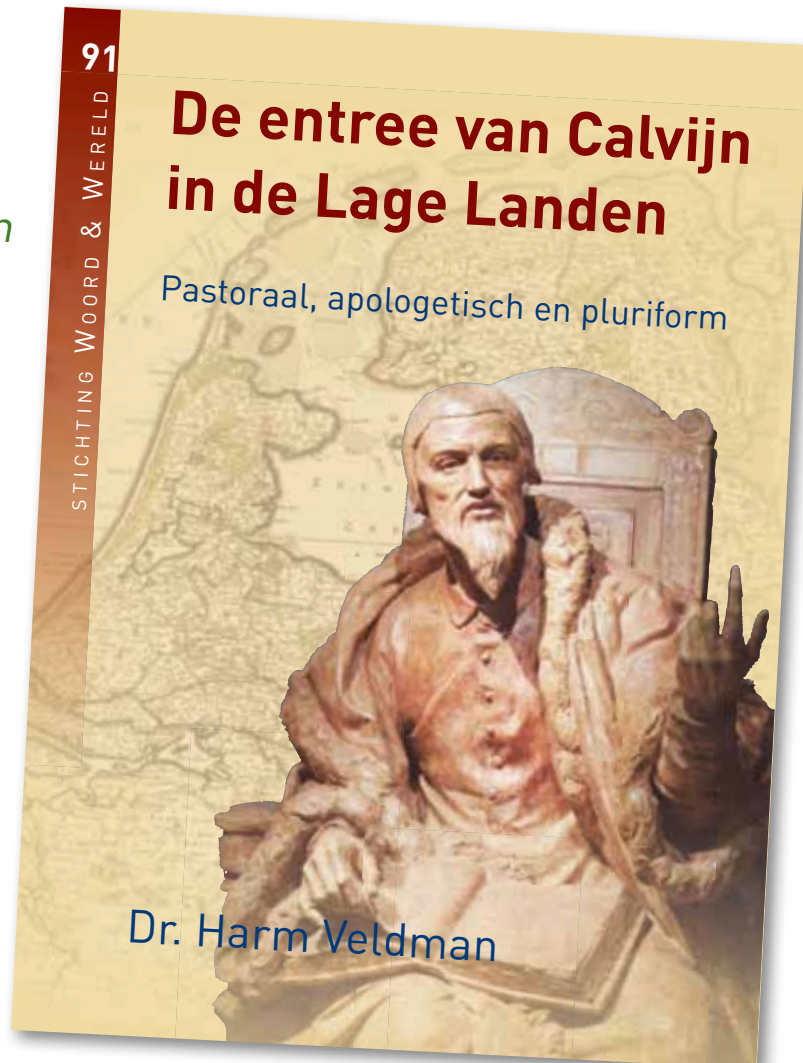
Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer.

Wij zijn een ANBI-instelling.

Onlangs verschenen:

cahier 91

Dr. Harm Veldman

Deze studie doet een boekje open over de directe en indirecte invloed van Johannes Calvijn in de Nederlanden. Daarin spelen vanuit Calvijn gezien *pastorale* motieven een eerste rol, maar ook *apologetische*. Samen tonen ze een boeiend beeld van de eerste bemoeienis van de Geneefse kerkhervormer met de Lage Landen. Wie daarbij vermoedt dat er 'dus' een sterke uniformering in het gereformeerd protestantisme van de Nederlanden heeft plaatsgevonden, kan via de biografische schetsen van 24 voorgangers die – de één meer dan de ander – in

de calvinistische traditie staan, nagaan dat *pluriformiteit* binnen die traditie vanaf het begin duidelijk aanwijsbaar is. De tweemaal twaalf biografische schetsen hebben voor het ene deel betrekking op de Zuidelijke Nederlanden en voor het andere deel op de Noordelijke. Het boekje laat verder zien dat het proces van calvinisering van Nederland bijna tot stilstand kwam in de zeventiende eeuw, maar tot herleving is gekomen in de negentiende eeuw door publicaties van mannen als Hendrik de Cock en Abraham Kuypers.

In hoeverre wij vandaag in deze traditie staan, blijft een intrigerende zaak, waarbij het niet eenvoudig zal zijn er een eenduidig antwoord op te geven.

*Dr. Harm Veldman (*1942), heeft als docent (kerk)geschiedenis gediend bij het gereformeerd voortgezet onderwijs. Hij werkte mee aan verschillende onderwijsuitgaven op het gebied van geschiedenis en kerkgeschiedenis. Hij promoveerde in 2009 te Kampen op een proefschrift over Hendrik de Cock.*

**Verkrijgbaar via de boekhandel,
of bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl
(ook voor een abonnement)**